

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiæ Augustæ Scriptores VI

Ælius Spartianus. Vulc. Gallicanus. Julius Capitolinus. Trebell. Pollio. Ælius
Lampridius. Flavius Vopiscus

Spartianus, Aelius

Lugduni Batavorum, 1671

Vulcatii Gallicani V. C. A Vidius Cassius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51177)

VULCATII GALLICANI V. C.
AVIDIUS CASSIUS.

² **A**VIDIUS CASSIUS, ut quidam volunt, ex fami-
 lia Cassiorum fuisse dicitur, ³ per marem ta-
 men

CASAU BONVS.

¹ **V**ULCATII GALLICANI V. C.] Senatoria dignitate fuisse Vulcatium praeclatum indicio sunt illae notae, v. c. id est, vir clarissimus. fuit hic titulus diu ordinis amplissimi proprius. qui inde colligunt quintum fuisse consulem, faciunt inepte. cum ne unum quidem hujus consulatum auctoribus Fastis possint probare. Aetatem Vulcatii & scripta ex ipso cognoscimus: cetera de illo, atque illius omnia praeter hanc vitam invidit nobis veritas, & qui

Καὶ τ' ἄλλα συχρὲς πᾶσι δὲ
 παρρησιαστικῶς.

² **A**VIDIUS CASSIUS, ut quidam volunt, ex familia Cassiorum fuisse dicitur.] Atqui ipse Cassius non genus trahere se à Cassio, & stirpis originem, sed nomen tantum L. Cassii gestare scribit. ait enim, Ubi L. Cassius, cuius nos frustra tenet nomen? & refutat hanc fabulam Dio, qui non dubitanter Syrum natione prodir, Heliodori filium: de quo non semel ante diximus.

SALMASIUS.

¹ **V**ULCATII GALLICANI.] Hucusque ordine procedunt libri in collocandis imperatorum vitis, turbant vero deinceps & miscent omnia. nam hanc vitam rejiciunt post Didii Juliani, Commodi, Pertinacis vitas. an hunc scribendi ordinem sequuti sint authores nescio. omnes sane veteres cum scripti, tum editi in hac serie constanter conspirant. De auctore autem hujus Avidii Cassii, non certiores nos dimittunt iidem libri. habui enim antiqua Spartiani excerpta ex Pal. Bibliotheca qui Spartiano

cum reliquis supra scriptorum imperatorum libris attribuerent. Idem filii genius, eadem scribendi ratio in hoc scriptoreprehenditur atque in Spartiano, cui Pii, Marci, & Veri vitae etiam in vetustis membranis feruntur ascriptae: eadem vero in multis prope verba, ut si diversi sint auctores censendi, uno veluti ore loquuti videri debeant. Spartianus in Aelio Vero sub finem, propositum ait sibi fuisse omnes qui post Caesarem dictatorem vel Augusti vel principes appellati sunt, singulis libris exponere. hoc idem ait in hac vita Volcatius Gallicanus: proposuisse scilicet, omnes qui imperatorum nomen sive iuste, sive iniuste habuerunt in litteras mittere, ut omnes purpurati Augusti cognoscerentur. sub Diocletiano uterque vixit, & ad Diocletianum inscripsit libros imperatorum & Augustorum vitam continentes, eodem orationis filo, eodemque prope contextu scriptos, ut jam diximus, ut haec omnia pene me cogant illis excerptis adstipulari, quae auctorem Spartianum faciunt. sed unde heic nomen Volcatii Gallicani, quod aliae membranae subministrant? Vopiscus certe hunc non nominat inter Historiae Augustorum consarcinatores, cum Julium Capitolinum, Aelium Lampridium, Gargilium Martialem & alios recenset. unde unde nomen ejus huc irrepperit, sinamus illum tantisper in hac possessione manere quam nactus est, donec certum & indubitatum ejus dominum invenerimus, qui eam sibi vindicet, & loco pellat injustum possessorem.

CASAU BONVS.

³ Per matrem tamen abo genitus Avidio
 Ec 4

menavo genitus Avidio Severo : qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat. Cujus Qua-

dio Severo.] Ita emendarunt viri docti lectionem primæ editionis, quam & nos in omnibus libris miro consensu reperimus : per matrem tamen novo genitus Avidio Severo. in regio duæ voces transpositæ, genitus novo A. nihil hic video : nam fortasse aliud latet, quàm quod nunc editur. avo genitus, insolens locutio.

GRVTERVS.

3. Per matrem tamen avo genitus Avidio.] Exstat & in Pal. nostro lectio illa primogeniæ editionis, per matrem tamen novo genitus Avidio.

SALMASIUS.

3. Per matrem tamen avo genitus Avidio Severo.] Præstabat labore & opera superledissent viri docti quam hujus loci emendationi navaverunt, quam ita nobis emendatum darent, ut necesse habeamus in antiquam eum mendam restituere, ut sit emendatus. Quale est enim, ut Cassius heic avum habeat, patrem non habeat? deinde quis unquam auctor sic est locutus, ut diceret aliquem avo suo genitum? quid jam facient patres si avi gignunt? hoc restat ut genitores etiam dicantur. & sunt quidem, sed natorum, non vero nepotum suorum. sed rationem putemus & an Avidii Cassii avus fuerit, aut esse potuerit hic Avidius Severus, videamus. Testimonio Quadrati refertur, hunc fuisse virum summum & reip. necessarium & apud ipsum Marcum potentem, & eo imperante vivis sublatum. sic eodem pæne tempore, sub eodem certe imperatore avus & nepos vixerint, magni & prævalidi fuerint, & etiam mortui sint. Pater interea ubi est? aut quo sub imperatore vixisse & periisse dicemus? nemo non videt absurditatem. non enim moris habent isti aut alii scriptores a-

vum commemorare ut patrem dissimulent. avos quidem aliquando ponunt, nonnunquam etiam præmittunt, patres vero nunquam sed quid plura? vetus omnis habitudo, ex Cassiorum familia fuisse dictum, per matrem tamen novo genitus Avidio Severo. non ambiguum est illud novum corruptum esse pro matrem. & eadem nuper mendam in Arnobio ostendimus, ubi sic vulgariter scriptum habetur lib. iv. *nomine vestris continentibus litteris adumbratum esse ab Aurora Titulum, arsisse in Endymionem Lucanum, Nardem in Eacum, in Achillis genitorem Thetis, Proserpinam in Adonem matrem ejus, Cererem in Iasionem, &c. quibus legendum videat, Proserpinam in Adonem, matrem ejus Cererem in Iasionem.* Scribendum igitur etiam hoc loco, ex Cassiorum familia fuisse dictum per matrem tamen, novo genitus Avidio Severo qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat. quorum hoc mens est. Cassium ex familia fuisse Cassiorum, sed per matrem tantum patrem enim novum hominem habuisse Avidium Severum. quod explicat dum ait, *qui ordines duxerat, & post ad summas dignitates pervenerat.* Tale est enim novorum hominum fatum, ut ex nullis aut minimis principibus ad summa quæque perveniant & evēhantur. & hi sunt qui vulgo novi homines sunt appellati.

1. Cujus Quadratus in Historiis nominat.] Quibus in historiis? Pausanias enim illum scripserat superius in vita Veri annotabamus, & Pausanias *ἱστορίας*. quam an hoc loco intelligere nescio. ita esse tamen sentio. nam videtur illis libris Quadratus *Παυσανίας ἱστορίας*, res Romanorum gestas à primo anno urbis usque ad millesimum detexuisse, ut ibi jam diximus.

Quadratus in historiis meminit: & quidem graviter, quum illum summum virum & necessarium reipubl. afferit, & apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum. Nam jam eo imperante perisse fatali sorte perhibetur. Hic ergo Cassius ex familia (ut diximus) Cassiorum, qui in Caium Julium conspirarunt, ode- rat tacite principatum, nec ferre poterat imperato- rium nomen: dicebatque, nihil esse gravius nomine imperii quod non posset è rep. tolli nisi per alterum impe-

CASAVBONVS.

1 Cum illum summum virum & Reip. necessarium afferit.] Elogium hoc plane magnificum; & quod melius imperatori alicui conveniat, quam privato duci, licet fortissimo. Sic Lampridio dicitur Alexander Seve- rus, juvenis optimus & Reip. necessarius, Vopisco Diocletianus, vir Reip. necessarius, sed & de aliis viris magnis idem dicitur: de Cassio Marcus ipse paullo post: & Decius Imp. in epi- stola ad Metellam, Clandium adhuc juvenem vocat ciuem castrix, senatus, & Reip. necessarium. vim & decus elogii hujus agnoscebat Saturninus, cum fa- talem sibi purpuram sumens, diceret amicis, Necessarium, si non arroganter dicam, Reip. virum perdidit. alio sensu Vopiscus accipit, cum Aurelium ap- pellat, principem necessarium magis quam bonum.

3 Perisse fatali sorte.] Απελευθέρως ἐξ τοῦ χροῦ. Latini veteres, fato concede- re, fato fungi, natura concedere.

6 Qui in Curia in Julium conspira- runt.] Expressa est membranarum scriptura: alii, qui in Caium Julium con- spiraverant. in regio ἡγεμονίας illud, ut multa alia in his scriptori- bus, in Julium conspirarunt, pro, inita conspiratione occiderunt.

7 Dicebatque nihil esse gravius nomine imperii.] Explevimus ex membran- is mutilum ante & corruptum locum.

GRUTERUS.

5 Cassiorum qui in Curia in Julium

conspirarunt.] Palatinus stat à vulgaris, Cassiorum qui in Caium Julium conspira- verant.

8 Nihil esse gravius nomine imperii.] Vox nihil non visitur etiam in Palatin. habet istamen, nomine, non nomen, quod restat in vulgaris.

SALMASIUS.

2 Et apud ipsum Marcum Antoninum prævalidum.] Et apud ipsum Marcum, prævalidum, P. & v. ed. & sane ita saepe ab authoribus nominatur, non adjecto Antonini cognomine, Græci etiam non aliter quam Μαρκῶν νυν- cupant.

4 Ex familia Cassiorum qui in curia in Julium conspirarunt.] Non conspirarunt in curia Cassii, sed conspiratione an- te inita, Julium in curia interfece- runt. nec dicendum est conspirasse idem valere quod inita conspiratio- ne occidisse, sed restituendum ex membran- is Palatinis: Hic ergo Cassius ex familia ut diximus Cassiorum qui in C. Julium conspiraverunt, facile est e- nim videre male feriatos homines ex illa nota, in C. fecisse, in curia, edi- tio Mediol. corrupte etiam habuit, qui in C. Julium conspiraverunt, sed veri- tatem propius, pessima igitur om- nium nec sequenda illa membra- na quæ in Curia retinere.

7 Dicebatque nihil esse gravius nomine imperii.] Perperam in principe edi- tione: dicebatque esse gravius imperii no- men.

plicent, ¹ opes non mediocres parat, ² literas nostras ridet. ³ Te ⁴ philosopham aniculam, me luxuriosum morionem vocat. Vide quid agendum sit: ego hominem non odi: sed vide ne tibi & liberis tuis non bene consulat, ⁶ quum ⁷ tales inter praecinatos habeas, ⁸ quales milites libenter audiunt, libenter vident. Rescriptum Marci de Avidio ² Cassio: Epistolam tuam legi, & ⁹ sollicitam potius quam imperatoriam, ¹⁰ & non nostri temporis. ¹¹ Nam si ei divi-

nitus

GRUTERUS.

1 Opes non mediocres parat.] Semper suspecta regnantibus divitiarum. Unde Tigellinus insurrexit auribus Neronis: Plantum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, &c. l. xiv. Annal. cap. 57. ubi nos plura.

4 Philosopham aniculam.] Sic quoque Palat. & recte. ut enim ei Verus videbatur morio luxuriosus, sic Marcus anicula Philosophia. ita contrario modo Caligula dicta avia sua Livia, Ulysses stolatur, cap. 23. Suetonii.

CASAUBONUS.

2 Literas nostras ridet.] Philosophiam: cuius studium profitebatur Verus quo tempore se ad Marci mores agebat. vide infra epistolam Cassii.

3 Te philosopham aniculam.] Videtur scribendum, te philosophum anic. hoc est, quem vulgo homines pro philosopho habent. *σε τὸ φιλόσοφον ἀνικῶν*.

5 Non bene consulat.] Regius consulari.

7 Tales inter praecinatos habeas.] Milites aut cinguli honore praeditos. cingulum, *ζώνη* & *σπαρτιάς* idem.

8 Quales milites libenter audiunt.] Cupidos rerum novarum, à quibus ingentia sperant praemia. Tacitus, mutatus princeps licentiam turbarum, & ex civili bello spem praemiorum ostendebat.

9 Sollicitam potius quam imperatoriam.] Quasi virtus imperatoris praecipua sit τὸ δούλει, & fati sui fiducia.

quo animo qui sunt, ii suspitionibus non facile commoventur.

10 Et non nostri temporis.] Hoc vult: Sollicitum esse & meticololum, non est imperatoris: certe meum non est, qui bonis artibus ad imperium accessi, & nullius facti mihi sum conficius, cur odio cuiusquam sum dignus.

SALMASIUS.

3 Te philosopham aniculam.] *Φιλόσοφον ἀνικῶν*. nec mutandum philosopham in philosophum. magno enim contemptu ne philosophum quidem Marcum appellabat Cassius, sed philosopham aniculam. Philosophia, ut medica.

6 Quum tales inter praecinatos habeas.] *Κινῆ* & *πρακινῆ* sunt & dicuntur milites. Petronius:

Qui pelago credit, magno se fœnore tollit.

Qui pugnas & castra petit praecingitur auro.

propter pecuniam quam in zona gestabant milites. sic infra cinctos pro militibus posuit: ut si quis cinctus inveniretur apud Daphnem disinctus rediret.

8 Quales milites libenter audiunt.] Pal. qualem milites, & recte: de solo enim Cassio loquitur & intelligit. legendum igitur: sed vide ne tibi & liberis tuis non bene consulat, quum talem inter praecinatos habeas, qualem milites libenter audiunt, libenter vident. Vide, inquit, ne tibi non vortat bene, talem inter praecinatos habere qualis est Cassius, quem libenter vident & audiunt milites.

II Nam

nitus debetur imperium, non poterimus interficere, etiam si velimus. Scis enim proavi tui dictum, Successorem suum nullus occidit. Sin minus, ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos inciderit. Adde quod non possumus

CASAUBONUS.

II Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere. Regius, n. p. resistere. quod lenitati Marci est convenientius. plane est illi simile in Actis apostolorum: εἰς τὸ ἐξ ἀνθρώπων ἢ βελή αὐτῇ, ἢ τὸ ἐργῶν τῆς, καὶ αὐθιγῆς. εἰ γὰρ καὶ τὰς εἰς, καὶ οὐ καὶ αὐθιγῆς αὐτῇ.

1 Scis enim proavi tui dictum. Mox avum appellat. sic Verus imperator aliis nepos, aliis pronepos Hadriani dictus, ut ad patrem hujus observamus.

2 Successorem suum nemo occidit. Est in voce οὐκ ὁμῶν μὲν. Successorem appellamus tam illum qui ex voluntate principis, aut legibus regni vel imperii destinatur successioni; quam eum qui fatali lege ad successionem, sive debitam sive indebitam, est destinatus. ille potest occidi; hic non potest: semper enim quicquid humana mentes moliantur, fata viam inveniunt. Omnis hoc historia sacra & prophana testatur. Sed impii & ingrati sumus adversus numen supremum, si hodie foris exemplum quaramus nos, qui tam recens, tam illustrare domi habeamus.

SALMASIUS.

II Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere. Annotat vir doctissimus Regium habuisse, resistere. & id ut lenitati Marci convenientius probat. sed ego perspecta jam mihi multis rebus illius exemplaris impuritate, nihil ei credere proposui: pessimas enim ille semper & spurcissimas exhibet lectiones, correctorum somnia. interficere igitur retinendum: addit enim, etiam si velimus, non poterimus interficere. &

responder epistolæ Veri qui cecidit Marco Cassium censebat, & eum ex medio tollendum, ut fatis imperio: non eum posse interfici etiam si omnia fiant, cui divinitus debeatur imperium. & id confirmat dicto sequenti, quod attribuit Hadriano: successorem suum neminem unquam imperatorem occidisse.

GRUTERUS.

II Nam si ei divinitus debetur imperium, non poterimus interficere. Hocque est quod volebat Titus Imperator. Principatum suo dari. quod examinat accuratius Plinius in Panegyrico suo, mox ab initio.

2 Successorem suum nullus videt. Usurpatum & Seneca adversus Severonem, ut patet ex Dionis Cassii testamentis apud Xiphilinum.

3 Ipse sponte sine nostra crudelitate fatales laqueos inciderit. Haud aliter Cæsar Memmianus apud Sall. Jugurth. cap. 31. Nihil vi, nihil strepitu opus est: necesse est summi ipsi more præcipiant.

CASAUBONUS.

4 Adde quod non possumus vim ferre quem nullus accusat. Nisi ad hoc acculator, institui judicium non potest. Itaque sævi principes cum aliquem imperio suspectum vellent tollere, accusatorem submittebant: quod et si iniquum est, speciem tamen, saltem inanem, justitiæ habet. idem Marcellinus de Constantino principe permittitissimum: Nec vox accusatoris ulla, licet subditi, in his malorum querelatur acerbia: ut saltem specie tenus crimina præscriptis legum committerentur, quod aliquoties fecerant principes sævi. Ceterum, quod ait hic Marcus, id nemo tam imperitus rerum est, quin videret.

reum facere¹ quem nullus accusat, & (ut ipse dicis) milites amant. Deinde² in causis majestatis hæc natura est, ut videantur vimpati etiam quibus probatur. Scis enim ipse quid avus tuus Adrianus dixerit, Misera conditio imperatorum, quibus de affectata tyrannide nisi occis

2072

deat sine distinctione necessarium non esse: cum sæpe in minoris momenti rebus accusatorem non expectare iudices teneantur.

GRUTERVS.

1 Quam & nullus accusat.] Palatinus inferuit particulam &, quæ non frustranea est. prudenter enim innuit, non facile, non honeste, non tutò, recipiendum inter reos eum, cui nullus adest accusator, & superest tamen favor militum,

3 Ut videantur vimpati etiam quibus probatur.] Sic uterque Palatinus; nisi quod excerpta adscriptum haberent manu recentissima, etiam ab his quibus probatur. sensus verborum est, perire tamquam innocentes quos perculit lex majestatis. rationem reddidit Livia Augusti apud Dionem libro LV. Οὐδεὶς γὰρ βασιλεὺς πιστεύει ὅτι τις ἐν τῷ ἐξουσίᾳ καὶ ἐν δυνάμει τῶν αὐτοῦ ἀνὶ τοῦ ἰδιώτη πρὸς ἀόκλην ἐπιβλασθεύει δυνάμει. Haud enim facile creditur,

eum qui in tanta potentia ac licentia vivit, ab inermi homine privatoque infidiis peti posse. Idem volunt ista Dionis Chrysostomi, Oratione XXXIV. Τὰ δὲ νῦν, εἰπε Μελωτῶν Αἰσθητῶν πρὸς ὑμᾶς, αὐτοὶ μὲν ἀπαντὶ ἀδικεῖντες καὶ ἡρασιμόθυμοι, τὸ δὲ ἀδικοῦντες εἶναι, καὶ πολλὰ ἡτῆες αἰεὶ, καὶ πολλὰ τῶν ἀδικημάτων τὰς αἰεὶ λαμβάνουσιν. καὶ γὰρ ὅτι ποιεῖν ἐνίοι σκαπῶσιν, ἀλλὰ τίνας αὐτῶν; καὶ τὰς ἀδικεῖντες, ἢ βιαζομένους ἐθελῶσιν ἐξελθεῖν ποδῶν, ἀλλὰ οὐδεὶς βιάζεται τὰ δυνάμει παῖον. In præsentī verò Melote nobiscum dissident, ipsi quidem injuriosi & audaces in omnibus: quia verò imbecilles sunt, multoque semper inferiores, in eorum habentur potius ordine qui injuriam

patimur. Quidam enim non considerant quæ faciant, sed qui sint; neque injuriam facientes, neque violentiam passos volunt examinare plerumque, sed quibus verisimile sit injuriam fieri ob iis qui plus valent. Nec alio tendit illud Caracallæ apud Herodianum libri IV. cap. 8. Τοῖς μὲν γὰρ δυστυχῆσαι ἐλεῖται, τοῖς δὲ κακοτήσαι φθόνῳ παρακινεῖται. καὶ τὸ μὲν ἡττηθῆναι, τοῖς τοῖς αἰσθητῶν, τὸ δὲ νικῆσαι ἀδικεῖν δοκεῖ. Quippe infelices misericordia, potentes invidia sequitur: ac victus accepisse, victor attulisse injuriam videtur. Quod ipsum ita ore Sallustii extulit Micipsa Jugurth. cap. 10. In omni certamine, qui opulentior est, etiam si accipit injuriam; tamen quia plus potest, facere videtur. Lipsius verba textus hujus emendanda putabat Epist. XVII. Centuriæ Miscellæ; legebatque, etiam quibus paratur, vel, & a quibus.

CASAUBONUS.

2 In causis majestatis hæc natura est.] Sic omnes libri: pro, causis m. h. nat. inest. vel, causarum majestatis.

3 Ut videantur vimpati etiam quibus probatur.] Ὡς δοκεῖν ἀδικεῖν καὶ τὰς σεφῶς ἐλεγχόμενους. nihil video cur non Latina hæc oratio. ut sæpe in libris juris actor causam suam judici probare vel adprobare dicitur, cum illi rationibus suis facit satis: sic reo sua accusatio probatur, quando ille certis argumentis convictus tenetur. Quamobrem scripturam omnium librorum, quibus probatur, censemus retinendam.

SALMASIUS.

4 Quibus de affectata tyrannide credi non potest.] V. ed. de affectu tyrannidis, & po-

non potest credi. Ejus autem exemplum ponere ¹ quàm Domitiani ² qui hoc primus dixisse fertur, malui. ³ Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis quantum debent. Sibi ergo habeat suos mores, maxime quum bonus dux sit & severus, & fortis & Reip. necessarius. ⁴ Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius, planè liberi mei pereant si magis amantur, rebitur Avidius quàm illi, & si Reipub. expediet Cassium vivere quàm liberos Marci. Hæc de Cassio Verus, hæc Marcus. Sed nos hominis naturam & mores breviter explicabimus. Neque enim plura de his sciri possunt quorum vitam illustrare nullus ⁵ audet eorum causa à quibus oppressi fuerunt. ⁷ Addemus autem quem-

& potest affictus esse pro afflictio, & utrumque pro afflictatio, ut animadversus apud Trebellium pro animadversio. Palat. tamen de affecta tyrannide. vide quæ supra nobis notantur.

CASAUBONUS.

¹ Quam Domitiani.] Suetonius capite xxi.

³ Tyrannorum etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis q.] Verum est Græcorum dictum,

ἐχ' ὁ λόγος ἰστὶν ὁ πῖθων, ἀλλ' ὁ πῖθός.

paulo aliter Euripides,

— Λόγος γὰρ ἐκ τ' ἀδελφάντων ἰών,
Καὶ δὲ δεικνύων, αὐτὸς ἔτι πῶτον
δίδω.

⁴ Nam quod dicis, liberis meis cavendum esse morte illius.] Hoc nusquam dixit Verus expresse in ea certe quæ præcedit epistola: significavit tamen non obscure, cum imminens periculum ob oculos poneret. inepte scripta lectio, maxime illius.

⁶ Et eorum causa à quibus oppressi fuerunt.] Dele &. ac scribe fuerunt.

GRUTERUS.

² Qui hoc primus dixisse fertur, malui.] Dictio, malui, non est in Palatino; ponitur quidem inter lineas, sed

ita, ut dicat scriba, subintelligendam.

SALMASIUS.

⁵ Et si reip. expediet Cassium vivere quàm liberos Marci.] V. ed. expedit. Græca autem figura, cui deest, magis pro, si reip. magis expedit Cassium vivere quàm Marci liberos. cujus locutionis exempla passim obvia apud authores cum Græcos, tum Latinos.

⁶ Et eorum causa à quibus oppressi fuerunt.] Dele particulam &. quorum vitam illustrare nullus audet eorum causa à quibus oppressi fuerunt.

CASAUBONUS.

⁷ Addemus autem quemadmodum ad imperium venerit, & q.] Tria se pollicetur dicturum: quomodo ad imperium venerit, quomodo fuerit occisus, & ubi victus. Lege omnia quæ deinceps sequuntur: miraberis scriptoris huius supinitatem: vel fatum & eladem mecum miseraberis. nam eorum quæ hic proponuntur, quæque necessario erant dicenda, alterum caput ita negligenter attingit ut penè prætermisum jure videatur tertium penitus omittitur. Quare aut supra modum obliuiofus & demitator Vulcatius hic fuit: aut, quod verius puto, multum ei perveria quorundam

quemadmodum ad imperium venerit, & quemadmodum sit occisus & ubi victus. Proposui enim Diocletiane Auguste, omnes qui imperatorum nomen sive iuste sive iniuste habuerunt, in literas mittere, ut omnes purpuratos Augustos cognosceres. Fuit his moribus ut nonnunquam trux & asper videretur, aliquando mitis & lenis, sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum, avidus vini, interim abstinens, cibi appetens, & inedia patiens, veneris cupidus & castitatis amator. Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futurum se

Ser-

rundam industria nocuit. Omitto *ἀντιπάλιν* in hoc libello insignem: cuius alibi causam quæ videtur esse exposuimus.

GRUTERUS.

1 Sive iuste sive iniuste.] Pal. non agnoscit illud sive iuste.

SALMASIUS.

2 Ut omnes purpuratos Augustos.] Nec Augustos tantum, sed etiam Cæsares & qui quoquomodo *πυρρῶς* *ἐκαστὸν* *Ἰουλιανόν*. Spartianus in Vero: quia mihi propositum fuit omnes qui post Cæsarem dictatorem, hoc est D. Iulium vel Cæsares vel Augusti vel principes appellati sunt, quique in adoptionem venerunt, vel imperatorum filii aut parentes Cæsarium nomine consecrati sunt.

3 Avidus vini, interim abstinens, cibi appetens, inedia patiens.] Brevius in excerptis, sed alia mente: avidus vini, abstinens cibi, veneris cupidus. nec defuere qui illum Catilinam vocarent. præfero tamen vulgatam, quam præfert etiam optimus Pal. quæ magis quadrat in varietatem morum Cassii: quæ quidem natura pro temporibus & locis mores suos variandi, Catilinam illum optime referebat. unde & Catilina etiam dictus Cassius. quam morum Catilinæ versatilem & ad omnia aptamabilemque varietatem graphice & luculenter describit pro

Calio Cicero: *versare inquit suam naturam, & regere ad tempus atque huc & illuc torquere & flectere: cum tristibus severe, cum remissis iacunde: cum senibus graviter, cum iuventute comiter: cum facinorosis audacter, cum libidinosi luxuriose vivere.* Hac ille tam varia multiplicitate natura, cum omnes omnibus ex terris homines improbos audacesque collegerat: tum etiam multos fortes viros & bonos speciei quædam virtutis assimilata tenebat. adi locum. non poenitebit lectionis.

4 Interim abstinens.] Interim pro interdum, ut sæpe, quod multis locis occurrit apud Senecam in Tragediis. Palatinus tamen heic legit: *item abstinens.* forte, idem avidus vini, idem abstinens. nec negem tamen item heic legi posse.

CASAVBONUS.

5 Nec defuere qui illum Catilinam vocarent.] Non solum propter similem conjurationem; sed magis propter morum similitudinem. itaque auctor in descriptione, quæ præcedit, morum Cassii, locum Salustii respexit, ubi suis coloribus Catilina est depictus. inde & verba quadam mutuatur Capitol.

6 Addens futurum se Sergium si dialogistam occidisset.] Ea vacordia fuit Cassius, ut non solum Catilina audiret iubens; sed ultro etiam diceret, se vel Sergium dici velle, si modo Marcum occidisset. oportet Sergium extre-

Sergium, si dialogistam occidisset, Antoninum hoc nomine significans: qui tantum enituit in philosophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis

extrema linea improbum fuisse: cum ejus comparatione parum malus sit perditissimus ille perduellium Catilina. Quis autem hic Sergius? quodviserunt ante nos viri eruditissimi, nec invenerunt. Aio illum ipsum esse Catilinæ libertum, vel cognatum, & conjuratione socium, quem lace- rat ac proscindit merito divina illa M. Tullii *θεϊνότης*: ejus verba sunt in ea Pro domo sua ad pontifices. *Quis est Sergius? armiger Catilinæ, stipator tui corporis* (Clodium alloquitur,) *signifer seditionis, concitator tabernariorum, dam- natus injuriarum, percussor, lapidator, fori depopulator, obfessor curiæ.*

SALMASIUS.

6. Addens futurum se Sergium si dialo- gistam occidisset.] Pugnat heic cum Dione Volcatius sive Spartianus, qui disertim scribit Cassium ne levissima quidem unquam contumelia aut mi- nimo maledicto Marcum perstrinxisse, ut nec ipsum Cassium à Marco convitiis ullo modo jaceficum, nisi quod ingratum eum sapius compellaverit. *πῶτα μὲν*, inquit, *ὁ Μάρκος* *καὶ ὡς τὸς ἀνελώτους εἶπε, καὶ ὡς τὸν γενομένην ἐρεώσεν, εἰδὲν εἰδόμενος τὴν Κρίσιν κατηγόρησας, πᾶσι δὲ ἀρεῖαι αὐτὴν συνειχὼς ἀπεκρίθη. καὶ μὲν εἰδὲν αὐτὴν ὡς εἰσὶν ἐπὶ ποτὲ εἰς τὴν Μάρκου, καὶ τὴν ἐρεώσεν.* at heic dialo- gistam vocat Marcum, & supra in lit- teris Veri, philosopham amicum appel- labat: quod longe abest ab illa mo- deratione modestaque quam in illo prædicat Dio, qui tradit nec maledi- cum quidquam aut contumeliosum in Marcum ab illo unquam dictum scriptumve.

CASAUBONUS.

1. Antoninum hoc nomine significans.] Nihil admodum erat opus, ut hanc interpretationem Capitolinus adjice-

ret: est enim manifestissimum Mar- cum intelligi à Cassio: qui in epistola ad generum, *Marcus Antoninus, ait, philosophatur, & querit de deo, & de animis, & de bono, & de justis* verbis exponitur vox *dialogista*. Id magis eam Marcus ipse nobis aperit, qui se puerum Dialogos testatur scri- pisse, *Πατριᾶς Διογρητῆς, αὐτὸς τὸν ψαυ Διογρητῆς ἐν παιδί.* sed vide- tur postea pœnituisse Marcum eum scripei: subjicit enim ibidem, *ὅτι Ρεσίς τὸ λαβεῖν φασίσιαν ἐρη- ζειν ἀποτεπὴν λόγια μετὰ δι- λέξει.* Causam ex sequentibus illi verbis augurari licet: quod id genus scriptionis multa habeat *φωφάν- τωλιν*, & ad ostentationem com- parata.

2. Timentibus cunctis ne quid fatis proveniret, rogatus sit n.] Melius in- gio, *exemiret*. Aurelius Victor: *con- stat tantum Marco sapientie, lenitatis, innocentie ac literarum fuisse, ut is Mar- mannos cum filio Commodum, quem Cassium suffecerat, periturus, philosophorum ob- stantium circumfunderetur, ne se expul- sioni aut pugne prius committeret, quam sectarum ardua & occulta explanasset. Itaque incerta belli ejus salute, doctrina stultis metuebantur.* Hæc Victor: sed scriben- dum, philosophorum obstantium *ἐπι- στήμης*. & deinde, *Itaque incerta belli ejus sal.* C. Plinius epistolarum libro pri- mo, de Tito Aristone agrotante: *quod est illo gravius, sanctius, doctius: ut non minus homo, sed litteræ ipse, consue- bant artes in uno homine summum potius adire videantur.*

SALMASIUS.

2. Timentibus cunctis ne quid fatis pro- veniret.] Provenire pro evenire. nam provenire alicui pulcre dicitur & proce- dere. nihil igitur mutabimus. quod ad rem autem ipsam attinet, sic eam parat.

cunctis nequid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione sed sermone, ut præcepta philosophiæ ederet: nec ille timuit, sed per ordinem parænesiôn, hoc est præceptionum, per triduum disputavit. Fuit præterea disciplinæ militaris Avidius Cassius tenax, & qui

narrat Aurelius Victor, quem & distinctione juvabimus: tantumque Marco sapientia, lenitas, innocentia ac literarum non fuisse nisi Marcum annos cum filio Commodus petitorum philosophorum obestantium circumfunditur; ne se expeditioni aut pugna prius committeret, quam sectarum ardua & occulta explorasset. ita incerta belli, eius scientia, doctrinæ studio metuebantur. ita metuebantur in belli doctrinæ studio, eius scientia, id est, per eius salutem, cuius salus, doctrinæ studiorum salus esse existimabatur ab omnibus. posset etiam scribi: eius salutis & doctrinæ studio metuebantur, ita ut in eodem periculo versari viderentur unius Marci salus & doctrinæ studia. in superioribus autem rectissime vir præstantissimus emendavit: philosophorum obestantium vi circumfunditur.

GRUTERUS.

1 Ne quid fatale proveniret. Ita Palatinus. neque temere mutaverim; cum non sit auctor iste ex eis qui nobis præscribere debeat proprietatem linguæ Latinæ.

2 Nec ille timuit. Sic quoque Palatinus. quod sit retinendus; indicat, non refugisse eam differendi provinciam Marcum, tamquam qui eidem iussiceret.

SALMASIUS.

Neque ille timuit. Neque hec quidquam mutare ausim. nec tamen ita accipere vellem, ut de sermunculis rumulicisque malevolorum intelligamus quos non timuisse dicatur hoc loco Marcus, qui nihil ad rem faciunt, sed potius, neque ille timuit, de fatali necessitate quam non timuit

Marcus cum ad illud bellum Marcomanicum proficisceretur: cum enim cuncti timerent pro Marco ne quid illi fatale proveniret, eoque peterent amici ut philosophiæ præcepta vellet edere; ipse non timuit, sed libenter amicorum voluntati obsequutus est. non enim aliter hæc possunt exponi.

3 Per ordinem parænesiôn. Probo, parænesiôn, quod vir doctissimus rependendum censuit. in librum autem Marci versiculos Græcos nescio cuius auctoris in vetustis membranarum reperti, quos hec ascribere non pigebit: nondum enim quod sciam sunt editi. Εἰς βιβλὸν Μάρκου παρανησιῶν τετραμετρά βραχυκατάληκτα.

Εἰ λύπης κρατεῖν ἐθέλεις.

Τὴν δὲ μέγιστον ἀναπνοῶν

Βιβλὸν ἐπερχο ἐνδοκίως.

Ἡ δ' ἐστὶ γνώμην ὁλοκλήρην,

Ῥ' εἰ δὲ κεν ὀψέαις ἐσορῶν,

Ὅν ταν, ἡδὲ παροχέμερῶν

Τετραμετρῶ ἀνίλν τε

Καπνὸς μεθ' ἐν δόξιο πύλν.

CASAUBONUS.

2 Nec ille timuit. Quid autem poterat timere? an sermunculos malevolorum qui studia sapientiæ vitio illi verterent? ita exponendum necessario: nisi malis scribere, tenuit, vel abnuvit.

3 Per ordinem parænesiôn. Vel parænesiôn, ut suadet sequens interpretatio.

4 Hoc est præceptionum. Censeo inducenda: nondum enim ætate Capitolini ita exaruerat Græcarum literarum studium, sine quibus nulla potest esse eruditio solida, ut voculæ præcedenti adjicienda esset interpretatio.

4 ¹ & qui se Marium dici vellet. Quoniam de severitate illius dicere cœpimus, multa extant crudelitatis potius quam severitatis ejus indicia. Nam primum milites qui provincialibus aliquid tulissent per vim, in illis ipsis locis in quibus peccaverant, in crucem sustulit. ² Primus etiam in supplicii genus invenit ³ ut stipitem grandem poneret ⁴ pedum octoginta & centum, ⁵ id est materiam, & a summo usque ad imum damnatos ligaret: & ab imo focum apponeret, ⁶ incensisque

¹ Et qui se Marium dici vellet.] Regius, Mallium Marcum merum sterquilinum: sed unde aurum effodimus vel primæ indicaturæ. Nam scripsit auctor, & qui se Manlium aut Marium dici vellet. Nota sunt Manliana imperia, & unde dicta. Constat unice historia sequens de punitis à Cassio centurionibus: quo iudicio vetus Manlii exemplum crudelitatis est renovatum.

SALMASIUS.

¹ Et qui se Marium dici vellet.] Ita omnes libri, nec de Manlio quidquam suggerunt: quem si heic locum habere vellemus, Marium illi cedere, Manliano prope imperio, juberemus. sed quoniam non admittunt libri, aves nostræ, hoc interim Mario contenti erimus, pro Catone scilicet.

³ Ut stipitem grandem poneret pedum octoginta & centum, id est materiam.] Materiam pro glossamento volunt irreplisse: ego contra censeo, non de nihilo additum: nam stipites grandes ad eum modum, ut octoginta vel centum pedes alti, materię proprie dicebantur, ut materię quinquagenariæ, quæ pedum essent quinquaginta: sic centenariæ, quæ centum pedes haberent: octogenariæ, quæ octoginta: Ammianus Marcellinus lib. xviii. Et auxilarii milites semper munia spernentes hujusmodi ad obsequendi sedulitatem Fuliani blanditis deflexi, quinquagenarias longioresque materias vexere cervicibus in-

grate & fabricandi ministerii opera maximam contulerunt. ubi nuperus corrector arguitur materias quinquagenarias poni pro valde magnis, ut censeat velle Tertulliano, & centenariis Lampidio. in quo fugit eum ratio. nam quinquagenariæ materię, ut dixi, sunt quinquaginta pedum, ut centenariæ centum, & similes.

CASAUBONUS.

² Primus etiam.] Regius, Primus etiam.

⁴ Pedum octoginta & centum.] Hoc est, aut octoginta, aut centum.

⁵ Id est materiam.] Reg. idem materiam. ego hæc censeo glossama esse vocis stipitem.

GRETERUS.

⁵ Id est materiam.] Nimis redupli glossam; & is a quo nata est, retulit forte magis ad faciem infra, quam ad stipitem.

SALMASIUS.

⁶ Incensisque aliis aliis summi cruciati, timore etiam alios necaret.] Tria hæc mortis genera indicantur, cum aliis igne, fumo alii, etiam quidam timore tantum necarentur. miror tamen qui fieri potuerit, ut timore solo necarentur, ad quos nec fumus nec ignis perveniret. Non id, opinor, auctor voluit, timore solo quosdam etiam necatos fuisse. Palatinus liber habet incensisque aliis, alios summi cruciati, timore etiam necaret. ne dubita scribere: non

aliis ' alios fumi cruciatu, timore etiam alios necaret. Idem denos catenatos in profluentem mergi jubebat, vel in mare. Idem multis desertoribus manus excidit, aliis crura incidit ac poplites, dicens ' majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi quam occisi. Quum exercitum duceret, & infcio ipso manus auxiliaria centurionibus suis auctoribus, tria milia Sarmatarum negligentius agentium in Danubii ripis

ensisque aliis, alios fumo cruciatos, etiam timore, necaret. hoc verum est, cum alios incendisset, alios fumo cruciatos, etiam timore, ignis scilicet, necabat. Fuit autem & hoc supplicii genus quo solo fumo rei puniebantur, isque plurimum fumus ex lignis humidis & viridibus fiebat, & ex earum maxime arborum genere, quarum καπνός ὄριμος, ut est ficus & similes. Lucian. in Peregrino vel Proteo: τὸ πλῆθος δὲ καὶ τὸ κατὰ μέρος αὐτῶν καὶ ἡλικία καὶ πύρεος συνθέντες καὶ ὁμοῦ συνκίοντες ὡς ἐνι μέγιστοι καλῶν ἑναποπνιγνύμενοι τῷ καπνῷ. τὸ πῦρ γὰρ αὐτὸ καὶ μέγιστον Ἡρακλῆος καὶ Ἀσκληπιοῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν ἱεροσύλων καὶ ἀνδροφόνων, ὡς ὁρᾶν ἐστὶν ἐν κατὰ δίκην αὐτῶν πύρεος. ὡς αἰμεῖνοι τὸ ἄλφειον καπνόν. ex quibus tamen verbis potest liquere non admodum usitatum, imo nullo modo tunc consuetum supplicii genus per fumum necandi. Nam & ἀνδροφόνος & ἱεροσύλοι igne comburebantur, non fumo: & vult illo genere cruciatam vitam emittere Cynicos Lucianus, ut qui viverent non aliorum hominum more, perirent & non solita ceteris hominibus etiam nocentissimis & perditissimis morte. ὡς αἰμεῖνοι, inquit, τὸ ἄλφειον καπνόν. ἰδὼν γὰρ ὑμῶν μέγαν ὄν ὄντο. quibus ostendit animalia gloria & fumorum venditores Cynicos non alia convenientiore morte finire vitam posse quam ἄλφειον καπνόν, ut fumum scilicet perirent, qui fumum per

totam vitam venderant, quod fecit etiam Alexander in fumi venditore quem sub hoc elogio puniri iussit, Fumo puniuntur qui vendidit fumum. vetus tamen & usitatum olim fumi supplicium patet ex epistola Ciceronis ad Quintum fratrem in qua hæc leguntur: Num crucem sibi ipsi constitueret ex qua tu tuus ante detraxisset, te curaturum fumo ut combureretur tota plaudente provincia.

CASAUBONUS.

1. Alios fumi cruciatu.] Et fumus pro instrumento sævitæ crudelibus tyrannis usurpatus. habes exemplum apud Martyrologiorum scriptores, in passione Felicis presbyteri & aliorum sanctorum martyrum, qui Valentiniæ Cavarum ἐπελειώθησαν: item alibi, in illis historiis. Cassii vero exemplum omni execratione dignum. Ne Alexandrum quidem Severum laudo, optimum alioquin principem, qui fumo ex stipulis & humidis lignis facto, eum puniit, qui venderat fumum.

GRUTERUS.

2. Majus exemplum esse viventis miserabiliter criminosi quam occisi.] Hinc Argumentum Senecæ lib. 1. de Clementia cap. 21. Perdidit vitam qui debet: Quisquis ex alto ad inimici pedes abiectus, alienam de capite suo sententiam expectavit, in servatoris sui gloriam vivet, plusque nomini ejus conferet incolumis, quam si ex oculis ablatu esset. Assiduum enim spectaculum alienæ virtutis est: in triumpho, cito transisset.

Ff 2

1 Jus-

ripis occidissent, & cum præda ingenti ad eum redissent, sperantibus centurionibus præmium, quod per parva manu tantum hostium, segnius agentibus tribunis & ignorantibus, occidissent, rapi eos¹ iussit & in crucem tolli, servilique supplicio affici, quod exemplum non extabat: dicens evenire potuisse ut essent insidiæ, ac periret Romani imperii reverentia. Et quum ingens² seditio in exercitu exorta esset, processit³ nudus⁴ campestri solo tectus, & ait, *Percutite* (inquit) *me si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite*. Tunc conquiescentibus cunctis⁵ meruit timeri, quia non timuit. Quæ res tantum disciplinæ Romanis addidit, tantum terroris barbaris iniecit, ut pacem annorum centum ab Antonino absente peterent: siquidem viderant damnatos Romani ducis iudicio etiam eos qui

CASAUBONUS.

¹ *Iussit in crucem tolli, servilique supplicio affici, quod exemplum non extabat.* Supplicium enim militare non fuit, crux: sed securis, vel etiam gladius: inter quæ suppliciorum genera plurimum intererat. Sed & in crucem acti milites interdum, transfugæ præsertim. Valerius Maximus libro secundo de superiore Africano: *gravius in Romanos, quam in Latinos transfugas animadvertit: illos enim, tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit, hos tanquam perfidos socios securi percussit.*

⁴ *Nudus, campestri solo tectus.* Regius, *sagulo*. Campestre sagulum legi alibi nusquam: campestre *αὐλῶς* quid sit, scimus. quare nihil mutamus. Ac videtur Cassius è campo ubi se exercebat recta ad milites processus.

⁶ *Percutite me, si audetis, & corruptæ disciplinæ facinus addite.* Julius Blæsus apud Tacitum, *Mea potius cede imbuite manus: mox, iugulatus poenitentiam accelerabo.*

⁷ *Meruit timeri quia non timuit.* Lucanus in simili narratione de Cæsare qui cæspitium tribunal ascenderat,

integram legionem exauكتورatus:

— *fleat aggere fuit*

Cæspitis intrepidus cultu, morantem meri

Non metuens: atque hæc ira ducant profatur.

SALMASIUS.

³ *Seditio in exercitu exorta esset.* In exercitum exorta esset, vetus lectio. In exercitum pro in exercitu, ut Cicero in cæcitatem pro in civitate. sic in apud Spartianum in Severi vita; Commodum in Senation & concionem levavit.

GRUTERVS.

² *Ac periret Romani imperii reverentia.* Quæ ad hujus loci explicationem faciunt, petenda ex oratione Tappirii contra Fabium, Livii libro viii cap. 34.

⁵ *Campestri solo tectus.* Haud aliter Pal. neque aliter scribi debet.

⁸ *Tantum terroris barbaris iniecit.* Idem effectus disciplinæ memoratur Tacito, sub Domitii Corbulonis ducatu: *Ceterum is terror milites hostesque in diversum affecit, non virtutem auxilium Barbari ferociam infregit.* lib. xi. Annal. cap. 19.

contra fas vicerant. De hoc multa gravia contra mili-
tum licentiam facta inveniuntur apud Æmiliū Par-
thenianum, qui affectatores tyrannidis jam inde à ve-
teribus historiæ tradidit. Nam & virgis cæsos in foro
& in mediis castris securi percussit, qui ita meruerunt:
⁴ & manus multis amputavit. Et præter lardum ac
buccellatum atque acetum, militem in expeditione
⁶ portare prohibuit: & si aliud quippiam reperit, luxu-
riem non levi supplicio affecit. Extat de hoc epistola
divi Marci ad præfectum suum talis: *Avidio Cassio*
legiones Syriacas dedi, diffuentes luxuria, & Daphnicis
moribus

CASAUBONUS.

1 De hoc multa gravia c. Est durius
dictum, pro, hujus multa gr. sed ita
scripti: & potest ferri.

4 Et manus multis amputavit. Re-
gius, militis. sed obstat superius po-
sita hæc; multis desertoribus manus exci-
dit.

5 Et præter lardum & buccellatum at-
que acetum. Lardum veteres scribunt,
non laridum. buccellatum sciunt jam
omnes esse ἐν πῶν ὠγλῶν, quo pluri-
mum alebantur milites. etiam illud
omnibus notum, ordinarium potum
Rœm. militum acetum fuisse. de his
in libris juris adfatim, & recentiori-
bus Græcis ac Latinis.

6 Portare prohibuit. Erat usitatus,
portare quicquam prohibuit.

SALMASIUS.

1 De hoc multa gravia. De hoc pro
hujus. ut supra, municipium ex Spania pro
municipium Spania. caput de Aquila
apud agrimensores, est caput Aquilæ.
apud Anastasium de vitis Pontifi-
cum: Hæc fecit vestes de altari in ecclesia
salvatoris dei genitricis: pro vestes altaris.
sic in epistolis Pontificum à Gretzero
editis: ante præsentiam de vestris missis,
pro ante præsentiam missorum vestrorum.
sic miles de stipendiis quattuor, pro
stipendiis in veteri lapide.

2 Qui affectatores tyrannidis. V. ed.
affectores. vide quæ superius de hoc ge-

nere locutionis nobis sunt observata.

3 Nam & virgis cæsos in foro. Ea-
dem v. ed. Nam & virgis cæsi in foro &
in mediis castris securi percussit. quod fe-
re probem. cæsi autem pro cecidit,
ut occisit, pro occidit, & occiserit pro oc-
ciderit: quod in libris manu exaratis
sæpe occurrit. in lege Salica titulus,
si quis se, vus hominem occiserit. & de qua-
drupedibus si hominem occiserit. & aliis
locis. non ita tamen hoc probō, ut
editam lectionem damnem. melius
tamen legatur, occidit.

GRUTERUS.

5 Præter lardum. Sicutiam Palat.
neque vox ea necessario diminuenda
vocali tertia. nam ita quoque inve-
nitur tribus syllabis apud alios aucto-
res, etiam Plautum, cujus numeri
ruant tali contractione.

SALMASIUS.

7 Et Daphnicis moribus agentes. Pal.
& v. ed. Daphnidis moribus agentes. for-
te, Daphnitis moribus. & Daphnitæ mores,
pro Daphnitici. nam Δαφνίτης ἐθνι-
κός est ab illa Daphne quæ heic intel-
ligitur, & ἐθνικός Δαφνίτης. at
Δαφνίτης nullo modo dicitur. Da-
phnidis autem pro Daphnitis. supra,
Cæden pro Cæten. fortean & Daphni-
dis pro Daphnidiis, ut Memphidius
pro Memphiticis in veteri epigram-
mate:

Ff 3

A quo

moribus agentes, ¹ quas totas excaldantes se reperisse Ca-
sonius Vectilianus scripsit. & puto me non errasse, siqui-
dem & tu notum habeas Cassum, hominem Cassiana se-
veritatis & disciplina. ² neque enim milites regi possunt
nisi vetere disciplina. ³ Scis enim versum ⁴ a bono poe-
ta dictum & omnibus frequentatum, Moribus anti-
quis res stat Romana virisque. Tu tantum fac ad istas
legionibus abundè commeatus. quos (si bene Avidum
novi) scio non perituros. Responsio præfecti ad Mar-
cum, Rectè consulisti, mi domine, quod Cassum præfe-
cisti Syriacis legionibus. Nihil enim tam expedit quam
homo severior ⁵ Græcicis militibus. Ille sane ⁶ omnes
excald-

A quo vix avidus sistro compefcitur an-
fer,

Devotusque sacris incola Memphiditis,
sed Daphnitis melius.

CASAUBONUS.

I Quas totas excaldantes se r.] Lam-
pridius in Alexandro: cum Antio-
chiam venisset, ac milites lavacris mulie-
bribus ac deliciis vacarent. lavacra mulie-
bria appellat, quas Capitolinus excal-
dationes. Garinus apud Vopiscum ita
quam mulierum. raro his viri uteban-
tur à luxuria alieni interdum ta-
men. Lampridius de Alexandro:
unctus lavabatur, ita à caldariis vel nun-
quam vel raro piscine semper utebatur. Hæc
sunt balnea quæ libro primo Codicis
vetantur ab hospitibus suis exigere
vel præcipui militæ duces, nedum
caligati milites. Chrysostomus in
priorem ad Timotheum: *ἐν ταῖς
λατρείαις καὶ θερμασίαις ἀποστεινύων, καὶ
πρὸς ὑγίαινας, καὶ ἀπὸ τοῦ
πύκτου κρῖναι*. vox *λατρεῖα* hic non
de quibusvis lavacris, sed de excalda-
tionibus accipienda. nam in piscinis
lavationes & *ὑγρολασίαι* omnes,
etiam ad firmandum corpus valent:
cum *θερμολασίαι* ut sæpe repetit Ga-
lenus, corpora reddant *ἀσθενῆ καὶ ὑ-
λακῆ*. imo & animos quoque cum
corporibus corrumpant: ut præclarè

disputat etiam Chrysostomus in epi-
stolam ad Hebræos, homilia xxx.
Excaldare apud Marcellum medicum
idem ac calefacere: heic vero est
λατρεῖα ἐκ τῶν ἀποστεινύων, quod
sæpe apud Galenum legas.

3 Scis enim versum a bono poeta dictum,
& omnibus frequentatum.] Reg. ab uno
poeta: ad quod propter subjecta verba
speciem veri habere videtur. fortasse
tamen verius sit, ab Ennio p. nam ver-
sum esse Ennii, certum ex Augustini
De civitate Dei, libro secundo, capi-
te xxi.

GRUTERUS.

4 A bono poeta.] Ita quoque Pa-
non ab uno. maluissim ego, a bono
poeta, vel tale quid.

SALMASIUS.

2 Neque enim milites regi possunt
in vetere disciplina.] Scribe auctoribus
libris: neque enim milites regi possunt
vetere disciplina.

6 Omnes excaldationes.] Excaldatio-
nes *θερμολασίαι*. & excaldare se, est
θερμολασίσθαι. unde & *καλδαρίαι* sunt
θερμολατίαι, & *θερμοφορῆς*.

CASAUBONUS.

5 Græcicis militibus.] Romani
munditiem & delicias Græcis seve-
bant acceptas. Alexander Severus in
con-

excalationes, omnes flores de capite, collo & sinu
² militi excutiet. Annona militaris omnis parata est,
 neque quicquam deest sub bono duce: non enim mul-
 tum aut queritur aut impenditur. Nec fefellit de se ⁶
 iudicium habitum. Nam statim ad signa edici ius-
 sit, & ³ programma in parietibus fixit, ut si quis cin-
 ctus inveniretur apud Daphnen, discinctus redi-
 ret. ⁴ Arma militum septima die semper respexit,
 vestimenta etiam & calciamenta & ocreas: delicias
 omnes de castris submovit, iussitque eos hyemem sub
 pellibus agere, nisi corrigerent suos mores: & egis-
 sent, nisi honestius vixissent. ⁵ Exercitium septimi
 diei fuit omnium militum, ⁶ ita ut & sagittas mitte-
 rent ⁷ & armis luderent. Dicebat enim, miserum esse,
 quum

concione ad milites Antiochia habita-
 ta: Milites Romani, amant, potant, lavant,
 Græcorum more etiam quidam se instituunt.
 idem in epistola ad Matrem: Vereor
 ne soror mea Græcis munditiis erudita, Bar-
 barum fœcerum ferre non possit. Trebel-
 lius de Herode: homo omnium delica-
 tissimus, & prorsus orientalis & Græca
 luxuria.

GRUTERVS.

¹ Omnes flores de capite, collo, sinu, mi-
 liti excutiet.] Haud aliter Pal. quod
 moneo propter libros aliorum dis-
 cordantes.

CASABONUS.

² Militi excutiet.] Regius excuti
 iussit.

³ Programma.] Pro edicto & im-
 peratores usurpant in Codice, & Cas-
 siodorus in Formulis.

⁴ Arma militum septima die semper
 respexit, vestimenta etiam, & calciamenta
 & ocreas.] Inter præcipuas prudentis
 ducis curas, erat armorum & vestium
 militarium frequens inspectio. Ca-
 pitolinus de Maximino: gladius, lan-
 ceas, loricas, galeas, scuta, tunicas, & om-
 nia arma illorum quotidie circumspiciebat:
 idem de Gordiano: cum esset præfectus,

arma militum semper inspexit. omitto
 similes his locos studiosis notandos
 in vitis Valeriani, & Probi Augusto-
 rum. Aurelianus in epistola ad vica-
 rium suum: arma tersa sint, ferramenta
 sarniata, calciamenta fortia. Vestis nova
 & strem virem excludat. Huius generis
 inspectione se cum militaret fun-
 ctum narrat Plinius iussu legati con-
 sularis, epistolarum libro septimo.

⁵ Exercitium septimi diei f.] De ob-
 servatione septimi diei aliquid nota-
 bamus ad Suetonium libro tertio,
 capite xxxii. sed in exercendo mi-
 lire non eandem omnes rationem
 tenuerunt. nam Maximinus non
 septima, sed quinta quaque die ex-
 ercebat: alius aliter.

⁷ Et armis luderent.] Ludere armis
 dicebantur qui se armis exercerent:
 & dies ille armiludium, ut armilu-
 strum quo arma lustrabant.

SALMASIUS.

⁶ Ita ut sagittas mitterent & armis
 luderent.] Ita ut & sagittas mitterent &
 armis luderent. distinguit autem hoc
 loco exercitium sagittas mittendi &
 armis ludendi, ut & Spartianus in
 Hadriano pili & armorum: armisque

Ff 4

& pilo

quum exercerentur athletæ, venatores. ¹ & gladiatores, non exerceri milites, quibus minor esset futurus labor si consuetus esset. Ergo correctâ disciplina, & in Armenia & in Arabia & in Ægypto res optime gessit: amatusque est ab omnibus Orientalibus, & speciatim ab Antiochenis: qui etiam imperio ejus consenserunt, ut docet Marius Maximus in vita divi Marci. ² Nam quum Bucolici milites per Ægyptum grava multa facerent, ³ ab hoc retusi sunt, ut idem Marius Maximus refert in eo libro quem secundum de vita Marci Antonini edidit. Hic imperatorem se in Oriente appellavit, ⁴ ut quidam dicunt, Faustina volente, quæ valetudini Marci jam diffidebat, & timebat ne infantes filios tueri sola non posset, atque aliquis existeret qui capta statione regia infantes de medio tolleret. Alii autem dicunt hanc artem adhibuisse militibus & provincialibus Cassium contra Marci amorem, ut sibi posset consentiri, ⁵ quo diceret Marcum diem suum obiisse. ⁶ Nam & divum eum appellasse dicitur, ut desiderium illius leniret. ⁷ Imperatorio nomine quum pro-

Et pilo se semper exercuit. ad quem locum legenda sunt quæ notavimus.

CASAUBONUS.

¹ Et gladiatores.] Ab his sumfere Romani ὁ πῶλον μελέτην auctore P. Rutilio viro consulari. Valerius Maximus libro secundo, capite tertio.

⁴ Ut quidam dicunt Faustina volente, quæ valetudini Marci jam diffidebat.] Eadem verba in Marco. sed hoc paullo post multis confutatur. Dio habet pro vera historia & causam eandem fere affert. ἡ πεισὶς Faustina τὴν Κασσιανὴν διὰ δυνάστητάν τινος παύσαιτο ἐν αὐτῇ ὁ Ἀντωνίνος πείθει, καὶ αὐτὸν καὶ τὸν αὐτοκράτην λάβει.

⁵ Quo diceret.] Scrib. quod die.

⁶ Nam & divum eum appellasse dicitur.] Similiter Philippus cum Gordianum occidisset, divum vocabat,

peregrina calliditate, inquit Capitolinus.

GRÜTERUS.

³ Ab hoc retusi sunt.] Pal. iterum retusi sunt.

SALMASIUS.

² Nam quum Bucolici milites.] Non quum & Bucolici milites.

⁷ Imperatorio nomine cum processisset.] Quid est imperatorio nomine procedere? quid velit nos quidem intelligimus. sed illud imperatorium nomen, mihi negotium facessit. Pal. imperatorio animo legit, ut & vetus editio Mediolanensis, quod haud paulo melius. nescio quo tamen modo mea mihi conjectura adlubescit quam ex voce illa animo olim eliciebam; imperatorio nimo cum processisset, cum qui processerat ornamenta regia statim prætorii fecit. procedere autem & pro.

processisset, eum qui sibi aptaverat ornamenta regia, statim præfectum prætorii fecit, qui & ipse occisus est, Antonino invito, ab exercitu: qui & Metianum cui erat commissæ Alexandria, quique consenserat spe participatus Cassio, invito, atque ignorante Antonino, interemit. Nec tamen Antoninus graviter est iratus, rebellione cognita, nec in ejus liberos aut affectus sævit. Senatus illum hostem appellavit, & bonaque ejus proscripsit: quæ Antoninus in privatum ærarium congeri noluit. quare senatu præcipiente in ærarium publicum sunt relata. Nec Romæ terror defuit, quum quidam Avidium Cassium dicerent, absente Antonino, qui nisi à voluptariis unice amabatur, Romam esse venturum, atque urbem tyrannice direpturum, maxime senatorum causa qui eum hostem judicaverant bonis proscriptis. Et amor Antonini hoc maxime enituit, quod consensu omnium, præter Antiochenes, Avidius interemptus est: quem quidem occidi non jussit, sed passus est, quum apud cunctos clarum esset, si potestatis suæ fuisset, parsurum illi fuisse. Caput ejus 8 ad Antoninum quum delatum esset, ille non exulta-

vit,

& processiones facere dicebantur imperatores quum irent aliquod. Imperatorium mimum vocat, pompam illam imperatoriam, quam hic falsus & mimicus imperator sibi adstruxerat, ut mimum potius agere quam verum imperatorem videretur. si quis renitatur & contendant legendum animus, nec invitum me habebit sententia suæ adstipulatorem, & erit hic sensus cum primum cœpit procedere Cassius imperatorio animo, id est animum sese pro imperatore gerendi habens & imperium arripiendi, eum qui sibi ornamenta imperatoria aptavit præfectum prætorii fecit. & hoc omnino verius esse opinor.

CASAUBONUS.

1 Præfectum prætorii fecit. Vide librum superiorem: ibi & de Metiano

& multis aliis, quæ verbis ferme eisdem mox reperiuntur.

GRUTERUS.

2 Et Metianum. Ita rursus heic quoque Fal. ut & in vita Marci, non Metianum.

SALMASIUS.

3 Ejus liberos & affectus. Satis erat dicere, ejus affectus nam affectus etiam pro liberis. caritates Ammiano Marcellino.

4 Bonaque ejus proscripsit quæ Antoninus in ærarium privatum congeri noluit. Bona ejus proscripta per ærarium publicum in vita Marci.

5 Qui nisi à voluptariis unice amabatur. Id est, qui ab omnibus præterquam à voluptariis unice amabatur.

FF 5

1 Ut

vit, non elatus est: sed etiam doluit ereptam sibi esse occasionem misericordiae, quum diceret se vivum illum voluisse capere, ut illi exprobraret beneficia sua, eumque servaret. Denique quum quidam diceret, reprehendendum Antoninum quod tam mitis esset in hostem suum, ejusque liberos & affectus, atque omnes quos conscios tyrannidis reperisset, addente illo qui reprehendebat, *Quid si ille vicisset?* dixisse dicitur, *Non sic deos coluimus, nec sic vivimus ut ille nos vinceret.* Enumeravit deinde omnes principes qui occisi essent, habuisse causas quibus mererentur occidi, nec quoniam facile bonum vel victum à tyranno vel occisum, dicens, meruisse Neronem, debuisse Caligulam, Othonem & Vitellium, nec imperare voluisse. ⁶ Nam de

Perti-

CASAUBONUS.

¹ *Ut illi exprobraret beneficia sua, eumque servaret.* Etiam Dio auctor est, nihil gravius in Cassium dixisse Marcum, nisi quod beneficia sua illi exprobravit, ingratum frequenter appellans. de Marci voluntate Cassium servandi multa idem Dio.

² *Non sic deos coluimus, nec sic vivimus, ut ille nos vinceret.* O virum! quid hic faceret si verum Deum nosset? sed & Philemon antiquus comicus aliis verbis dixit ferme idem.

Οἱ τ' θεὸν σέο ὄντες ἐλπιδας καλὰς
ἔχουσιν εἰς σωτηρίαν.

Marcus vero in illa gravissima oratione qua se ipsum hortatur ad vitam patris Pii exemplo instituendam, *Esto, inquit, θεοσεβὴς καὶ εὐσεβεῖς, ὡς εἶπας Διογενίδῃ, ὅτι ἐπιστῇ ἡ τελευτή σου ὡς αἰς ἐμῇ.* nimirum ab illo fonte quem appellat Marcus τὸ Διογενίδῃ manavit haec de Cassio vox. inde & illa in epistola ad uxorem: *Esto s. cura, dii me timentur, diis pietas mea cordi est.*

³ *Omnes principes qui occisi essent habuisse causas cur mererentur occidi.* Plinius in Panegyrico, *Nunquam deceptus est Princeps, nisi qui prius ipse decepit.*

GRUTERVS.

⁴ *Othonem & Vitellium imperare voluisse.* Recte: ea enim facere principatus eorum primordia, contra morem opinionemque hominum; ac si non tam imperare vellent, quam se ipsos ire perditum. Vere enim Sallustius Catilin. cap. 2. *Imperari facit his artibus, recinetur quibus initium parum est.* &c. Verum de ea re plura diximus ad Taciti illud xii. Annalium capite tricesimo: *Vangio ac Sido regna ergamus fide, suorumque, suorumque in servitute multa caritate; & majore odio postquam adepti sunt.* Interim hanc nostram interpretationem adserit ipse et Vulcatius, dum subjicit: *nam de Pertinace & Galba paria sentiebat; scilicet noluisse regnare; quandoquidem imperii sui initio, viam eam non calarent, quam solent imperaturi.*

CASAUBONUS.

⁵ *Nec imperare voluisse.* Putem voluisse. nam Vitellium imperare noluisse falsissimum est: ne Otho quidem noluit; etsi ei spei paulo maturius renuntiavit.

⁶ *Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat.* Ridiculum: de Pertinace Mar-

Pertinace & Galba paria sentiebat quum diceret, *In imperatore avaritiam esse acerbissimum malum*. Denique non Augustum, non Trajanum, non Adrianum, non parentem suum Pium à rebellibus potuisse superari, quum & multi fuerint, & ipsi vel invitis vel insciis extincti. Ipse autem Antoninus à senatu petiit ne graviter in conscios defectionis animadverteretur, eo ipso tempore quo rogavit ne quis senator temporibus suis capitali supplicio afficeretur: quod illi maximum amorem conciliavit. Denique paucissimis centurionibus punitis, deportatos revocari iussit. Antiochen-⁹ sibus qui Avidio Cassio consenserant,* sed & aliis civitatibus quæ illum juverant, ignovit: quum primo Antiochenis graviter iratus esset, hisque spectacula fustulisset & multa alia civitatis ornamenta, quæ postea reddidit. Filios vero Avidii Cassii, Antoninus Marcus parte media paterni patrimonii donavit, ita ut filias ejus auro,

Marcum. sed excusari potest, si accipias ut illud poeta:

Εἴθ' ἐλέττω διφρονεῖ τε καὶ ἀνέρος δῆμος
δολίῳ.

& similia apud Græcos & Latinos multa; ubi τὸ κρινῶς λαμβανόμενον, *Μερόρας νοεῖται*. sic hoc loco, sentiebat de Galba, est *κεῖνος*, vel *ἐγὼ*: de Pertinace *ἐγὼ αὖ*. hoc ideo dicimus, quia omnes libri hanc scripturam retinent. Si quis tamen sculpello sanare hunc locum malit, non contraibo ejus sententiæ nimis percinaciter.

SALMASIUS.

6 Nam de Pertinace & Galba paria sentiebat. [Μη γυνὴν ἀνέροτι καὶ ὁ ἄλλος Volcatii. nec enim aliter hanc culpam licet defendere aut excusare. scio quid excusando Volcatio attulerint viri docti. Verbo dicam, non satisfaciunt. de duobus igitur alterum faciendum: aut illa de Pertinace sunt delenda, aut

erratum memoriæ, quod heic erravit auctor, fatendum.

GRUTERUS.

6 Nam de Pertinace & Galba, paria sentiebat. 1. Ridicula lectio, pronuntiare de Pertinace, illo qui nondum tempore notus erat, nedum Imperator: itaque adhæreo conjecturæ meæ; nam de pertinacitate Galbæ paria sentiebat; ut respexerit ad illud Taciti libro primo Historiar. capitis decimi octavi fine: *Constat potuisse conciliari animos, quantulumcumque pauci senis liberalitate. nocuit antiquus rigor, & nimia severitas; cui jam pares non sumus.* simili fere modo locum istum adjutam voluit Lipsius Centuria Miscella. Epistola xviii.

SALMASIUS.

1 Non parentem suum Pium.] Non patrem suum Pium. P. & v. ed.

2 Sed & aliis civitatibus quæ illum juverant.] Sed & his & aliis civitatibus quæ illum juverant. P. & v. ed.

I Et

auro, argento, ¹ & gemmis honestaret. ² Nam & Alexandriae filiae Cassii & genero Druentiano, liberam ³ evagandi ubi vellent potestatem dedit: vixeruntque non quasi tyranni pignora, sed quasi senatorii ordinis in summa securitate: quum illis etiam in lite obijci fortunam propriae vetuisset domus, ⁴ damnatis aliquibus injuriarum, quod in eos petulantes fuissent, quos quidem amitae suae marito commendavit. Siquis autem omnem hanc historiam scire desiderat, legat Marci Maximi secundum librum De vita Marci, in quo illa ca dicit ⁵ quae solum Marcus mortuo jam Verogegit. Tunc enim Cassius rebellavit, ut probat epistola missa ad Faustinae, cujus hoc exemplum est: *Verus mihi de Avidio verum scripserat, quod cuperet imperare.* ⁶ Audisse enim

¹ Et gemmis honestaret.] Cohonestaret.

² Nam & Alexandriae.] Ita Palatinus. vir doctissimus misit Alexandriae: sed supra diximus Alexandriae & Alexandriam idem nomen esse, & utrumque dici.

³ Evagandi ubi vellent.] Ubi pro quo. ut ubi vadis pro quo vadis, apud Anastasium de vitis Pontificum.

GRUTERUS.

⁴ Damnatis aliquibus injuriarum.] Sic quoque Palat. noster non, ob injurias, quod obtinet in vulg.

CASAVBONUS.

¹ Nam & Alexandriae.] Scribe cum regio Alexandriae.

³ Evagandi ubi vellent.] Ubi pro quo. sicut saepe in Graecorum libris πρὸς & πρὸς confanduntur.

⁴ Damnatis aliquibus injuriarum.] In epte alii lib. ob injuriam. emendavimus ex regio.

⁵ Quae solum Marcus.] Scribe, solus Marcus.

⁶ Audisse enim te arbitror quod evagatores de eo nuntiarent.] Pertinent ad lucem hujus loci verba Ulpiani: Dicitur Marcus cum qui de motu Cassiano nati-

cinatus erat, & multa quasi insinuationum dixerat, in insulam Scythiam relegi.

SALMASIUS.

⁶ Audisse enim te arbitror quod evagatores de eo nuntiarent.] Aulus Gellius fuisse geminos germanos, qui hanc vocem hoc loco substituerunt, facile credo. qui enim aut unde evagatores isti qui Marco nuntiaverunt de Cassii defectione? aut quomodo evagatores credidit Marcus, optimus Pal. pro isto nihili vocabulo, habet herispatores. quae quidem monstruosa vox est, ex qua tamen non evagatores eruimus, ut fecere antiqui loci correctores, sed germanam veramque lectionem, quae est, statores. Verus iste cujus statores Marcum nuntium attulerunt defectionis Cassianae, non est imperator Verus & Marci collega utpote qui jam decesserat: sed Verus Cappadociae legatus, qui primus Marco misit nuntios de motu Cassii. Dio: οὗτος δὲ καὶ Μάρκου τοῦ βασιλέως ὁ καὶ Καππαδοκίας ἀρχὴν ἔσχετο, τὸν ἰππάρχοντα αὐτὸν καὶ τὸν Μάρκον, τὸν καὶ οὐκ ἐπὶ τῇ πόλει, quem Martium Verum vocat Capitolinus in vita Lucii Veri. Hic igitur Verus per statorem

enim te arbitror ¹ quod eruscatore de eo nuntiarent. ² Veni igitur in Albanum, ³ ut tractemus omnia diis volentibus, nihil timens. ⁴ Hic autem apparet, Faustina ista nefcisse, quum dicat Marius, infamari eam cupiens, quod ea conscia Cassius imperium sumpisset. ⁵ Nam & ipsius epistola extat ad Verum, qua urget Marcum ut in eum graviter vindicet. Exemplum epistolae Faustinae ad Marcum: ⁷ Ipsa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam: tamen jam hortor, ut si amas liberos tuos, istos rebelliones ⁸ acerrime prosequaris. Male enim assue-

verunt

statores suos nuntiavit Marco defectum Cassii. & hoc erat munus statutorum qui magistratibus apparebant etiam stante rep. Cicero in epist. litteras a te mihi statorem reddidit. lib. x. praesto mihi fuit statorem ejus cum litteris, quibus ne venirem denuntiabat. unde statores alius cuncti Petronio. statores in castris hoc muneris habebant ut praetorii posticum tuerentur. Hyginus in Giomatico: lateribus ejusdem (sub. Quae statorem) tenere debent ad viam quintanam centuriae statorem ut posticum praetorii tueantur, & proximi sint imperatori, quibus duplam pedaturam assignavimus, quod eisdem censuris utantur quibus cohortes praetoriae. hinc statores Praetorii dicuntur in veteribus inscriptionibus: L. MARTIO VERNO. STATORI. PR. id est, statore praetorii. item in alia: HERCULE NVS. MIL. N. STAT. PR. id est, miles numerus statorem praetorii. Dux statorem centuriae in singulis castris, quibus praerant evocati. inde evocati statorem in antiquo saxo. equites praetoriani latere dextro praetorii tendebant: singulares imperatoris sinistro: statores ad posticam partem. perperam eos clarissimus Jurisconsultus confundit cum fratribus, ad tit. Cod. de fratribus, sed haec alibi.

GRVTERVS.

¹ Quod eruscatore de eo nuntiarent.] Pal. quod herispatore.

³ Ut tractemus omnia diis volentibus,

nihil timens.] Scribendum, nihil timentes, nisi forte fuit, nihil timeas.

⁸ Acerrime prosequaris.] Est a Mil. aliorum, etiam Pal. nostro. antea editi prosequaris.

CASAUBONUS.

² Veni igitur in Albanum.] Vetus Augustorum secessus: de quo ad Suetonii Domitianum capite IV. non nihil.

⁴ Hic autem apparet F.] Scribe, Hinc appar.

⁵ Cum dicat, Marius infamari eam cupiens.] Auctorem secutus erat Marius Maximus Dionem: ut ex iis quae hodieque supersunt cognoscimus.

⁶ Nam & ipsius extat epistola ad Verum, qua urget Marcum, ut in eum gr. v.] Epistola quam ait, ea ipsa est, cujus exemplum subicitur statim: illa vero non ad Verum missa est, sed ad Marcum. quare mirum est unde illa vocula ad Verum in hanc periodum irreperit: atqui Verum fata rebus humanis eximerant multo ante quam haec fierent. nam haec scripta sunt a Faustina postquam regia ornamenta Cassius assumerat: non autem post illam. Verum ad Marcum epistolam quae initio libri recitata est. Lego, ad Verum. hoc est, matitum suum.

⁷ Ipsa in Albanum cras, ut jubes, mox veniam.] Fortasse, cras, ut jubes, mox veniam.

⁸ Acerrime prosequaris.] Scribe ex regio, prosequaris.

Qui

ras Calphurnius dedit, ad quas rescribam si tardavero, per Cæcilium senem spadonem, hominem (ut scis) fidelem: cui verbo mandabo quid uxor Avidii Cassi & filii & gener de te jactare dicantur. Ex his literis intelligitur Cassio Faustina[m] consciam non fuisse, quinetiam supplicium ejus graviter exegisse: siquidem Antoninum quiescentem & clementiora cogitantem, ad vindictæ necessitatem impulit. Cui Antoninus quid rescripserit, subdita epistola perdocebit: Tu quidem mea Faustina religiose pro marito & pro nostris liberis agis. Nam relegi epistolam tuam in Formiano, qua me hortaris ut in Avidii conscios vindicem. Ego vero & ejus liberis parcam, & genero & uxori, & ad senatum scribam ne aut proscriptio gravior sit, aut pœna crudelior. Non enim quicquam est quod imperatorem Romanum melius commendet gentibus quam clementia. Hæc Cæsarem deum fecit, hæc Augustum consecravit, hæc patrem tuum in primis Pii nomine ornavit. Denique si ex mea sententia de bello judicatum esset, nec Avidius esset occisus. Esto igitur securus, dii me tuentur, diis pietas mea cordi est. Pompejanum nostrum in annum sequentem consulem dixi. hæc Antoninus

SALMASIUS.

1 Cui verbo mandabo. E'ν τῷ λόγῳ Græce dicantur: quod opponunt τῷ ἐπιστάτῳ, quod scripto mandare significat. Herodianus: τὸ δὲ ἀγγέλλον ἐπὶ τῶν τῶν καὶ πατέρα ἐν τῇ ῥήματι, μὲν δὲ ἐπὶ τῶν ἀλλήλων τοῖς βασιλεῦσι ἀρχαῖς καὶ ῥήματι.

CASABONVS.

2 Hæc Cæsarem deum fecit: hæc Augustum consecravit. Seneca de Augusti clementia loquens: Hæc hodieque præstat illi famam quæ six viris principibus servit: Deum esse non tanquam jussu credimus.

3 Hæc patrem tuum in primis Pii no-

mine ornavit. Regius aliter, hæc pietas specialiter ornavit. utitur & alibi Capitolinus ea voce.

4 Diis me tuentur: Diis pietas mea cordi est. Horatius:

Diis me tuentur: diis pietas mea. Et Musa cordi est.

allusum eodem & mox ab acclamante populo, Diis te tuentur. cui geminam est apud comicum.

Ω δὴ μὲν ὀνείρωδες ἡ θεός α' ἐπιτοκοπέη

GRÜTERUS.

3 Hæc patrem tuum specialiter Pii nomine ornavit. Obsecutus sum autographis Palat. utique cum idem appareret in volumine Regio. antea legimus, hæc patrem tuum in primis Pii nomine, &c.

Regius

12 unius ad conjugem. Ad senatum autem qualem orationem miserit, interest scire. Ex oratione M. Antonini: Habetis igitur P. C. pro gratulatione victoriae generum meum consulem, Pompejanum dico: cuius etas olim remuneranda fuerat consulatu nisi viri fortes interuississent, quibus reddi debuit quod à rep. debebatur. Nunc quod ad defectionem Cassianam pertinet, vos oro atque deo P. C. ut censura vestra deposita, meam pietatem mentiamque seruetis, imò vestram: neque quemquam ullum senatus occidat. Nemo senatorum puniatur, nullius fundatur viri nobilis sanguis: deportati redeant, proscripti bona recipiant. Utinam possem multos etiam ad inferis excitare. Non enim unquam placet in imperatore vindicta sui doloris: quae etsi justior fuerit, acrior videtur. Quare filiis Avidii Cassii & genero & uxori veniam dabitur. Et quid dico veniam? quem illi nihil fecerint. Vivant igitur securi, scientes sub Marco se vivere. Vivant in patrimonio parentum pro parte donato.

CASAUVONVS.

1 Neque quemquam ullum senatus occidat. Cogitemus de deo ullum. nam esse illam Marci praestare nolim. neque eam alibi Capitolinus agnoscit ubi ejus epistola meminit. nescio an scripserit, nobilitatem nec refert quod idem mox dicitur videntur tamen postrema orationis verba eam vocem tueri.

3 Utinam possem multos etiam ad inferis excitare. Placere magis mortuos: quae Scipionis Gentilis conjectura est eruditissimi jurisconsulti & nobis amicissimi.

4 Quae etsi justior fuerit. Reginus, iusta.

5 Scientes sub Marco se vivere. Scribe ex membranis, sub Marco Antonino.

6 Vivant in patrimonio parentum pro parte donato. Recte pro parte. in Marco. Filiis Cassii & uxori media parte acciperunt paterni patrimonii, item aliis locis. male alii, pro patre.

GRUTERUS.

3 Utinam possem multos etiam ad inferis excitare. Placeret aliis amicis nostri Scipionis Gentilis conjectura possem mortuos etiam. sed enim cum nimum abeat ea vox à recepta videtur lector, an non potius rescribi posset possem utrosque etiam. vocavit autem sui sacrali locutione, de quibus Senatus aut miles ultionem impleret ignaro Marco, aut patiente potius quam valente; Avidio scilicet Marciano, aliisque.

SALMASIUS.

2 Nullus fundatur viri nobilis sanguis. Nullus fundatur viri nobilis sanguis. quod τὸ πρῶτον videtur esse ἀπορρητόν.

3 Utinam possem multos etiam ad inferis excitare. Forte, utinam possem multos ad inferis excitare. quae conjectura est optimi & doctissimi Jurei nostri. non damno tamen mortuos quod hic loci reposuit vir doctissimus.

6 Vivant in patrimonio parentum pro parte donato. Recte pro parte.

² auro, argento, vestibus fruantur: sint divites, ³ sint securi, ¹ sint vagi & liberi, & per ora omnium ubique populorum circumferant mea, circumferant vestrae pietatis exemplum. Nec magna haec est P. C. clementia, veniam proscriptorum liberis & conjugibus dari. Ego verò à vobis peto ut conscios senatorii ordinis & equestris, à cade, à proscriptione, à timore, ab infamia, ab invidia, & postremo ab omni vindicetis injuria: detisque hoc meis temporibus, ⁴ ut in causa tyrannidis qui in tumultu cecidit, probetur occisus. ⁵ Hanc ejus clementiam senatus his ¹³

accla-

parte donato.] Hinc accepere Capitolinus & Volcatius, dum iste Antonium Marcum partem mediam paterni patrimonii filiis Cassii donavisse scribit, ille vero amplius etiam media parte eos accepisse tradit. quæ varietas ex eo nata est quod heic Marcus non exprimat, quodam partem patrimonii liberis Cassii reddiderit, sed partem tantum patrimonii parentum illis se donasse refert. & sic eam partem à Marco non expressam mediam fuisse Volcatius, Capitolinus ampliorem media pronuntiarit.

¹ Auro, argento, vestibus fruantur.] Volcatius ad filias Cassii rettulit hanc humanitatem Principis: ita ut, inquit, filias ejus auro, argento & gemmis cohonestaret. Capitolinus autem auro & argentum filiis maribus, ornamenta autem feminis reliquisse Marcum: Filias autem Cassii & amplius media parte acceperunt paterni patrimonii, & auro atque argento adjuti, mulieres autem ornamentis. inde autem hæc tam diverse, quod Marci epistolæ quas uterque vidit, & quæ heic à Volcatio ponuntur, non disertim scribant, & explicent, quid cui concessum sit ac donatum: sed in genere tantum significant filios Cassii, sub quorum nomine comprehenduntur & feminæ, auro, argento & vestibus, ut fruantur, velle. vestes dixit Marcus, pro vestibus ornamenta posuit Capi-

tolinus, Volcatius autem gemmas.

² Sint securi.] Volcatius: vixeruntque non quasi Tyranni pignora, sed quasi senatorum ordinis in summa securitate. ad hæc enim verba Marci orationis respiciebat, cum illa scriberet.

³ Sint vagi & liberi.] Ex hoc loco Capitolinus, ita ut Alexandria filia Cassii & Druncianus gener liberam vagandi potestatem haberent. & ita quoque Volcatius. sed verisimilius est utrumque authorem, Volcatium nempe & Capitolinum, non hanc orationem Marci sequutos, sed Marium potius Maximum, qui iisdem verbis hæc scripserat mutuatus ipse ex illa Marci oratione.

CASAUBONUS.

⁴ Ut in causa tyrannidis qui in tumultu cecidit probetur occisus.] Hoc est, ut è rebellibus ac perduellibus, illi soli pereant, qui in tumultu fuerint occisi.

⁵ Hanc ejus clementiam senatus his acclamationibus presequutus est.] Mos acclamandi, qui è theatris in fora primum penetravit, (is locus est ἀγορὴ, ἀγορὰ λέγων,) deinde etiam in senatum, ex aliis scriptoribus notus est: sed ipsas acclamationum formulas, & earum exempla non invenias apud vetustiore alium Capitolino, ac cæteris historiæ Augustæ scriptoribus hisce. Ejus rei causa, quod omnes quæ in his libris pro-

G g ferun-

feruntur acclamationes, ex Actis publicis descriptæ sunt ab auctoribus. Lampridius in Alexandro Severo: *Addam acclamationes senatus quibus id decretum est. ex Actis Urbis a. d. pridie Non. Martias.* Non sunt autem acclamationes senatus in Acta publica cœptæ referri ante Trajani tempora. ejus honori primum hoc fuit delatum. Plinius in Panegyrico; *Ante orationes principum tantum ejusmodi genere monumentorum mandari æternitati solebant: acclamationes quidem nostræ parietibus Curia clauderantur. Erant enim quibus nec senatus gloriari, nec principis possent: has verò & in vulgus exire, & posteris prodi cum ex utilitate, tum ex dignitate publica fuit.* post illa igitur tempora etiam historici factas cuique principi acclamationes cœperunt in literas referre: id verò vides quo studio, qua diligentia ab istis auctoribus sit factum: quos equidem non dubito plerasque descripsisse è libris Marii Maximi, & aliorum verustiorum quam ipsi sint. Dio quoque etiam in iis quæ apud Xiphilinum reliqua sunt sæpe meminit. Græci vocant ἐπιδοήματα, vocem Latinam vertentes: nam ea notione vetus Græcia id verbum ignoravit. dicunt & κροῖτες. & acclamare, κροῖτεν, ἐπιδοῶν, vel ἐκδοῶν, & ἐπιφηνίζον: ἐπικροῦν & ἐκροῦν Euagrius, atque ἐπικροῖζειν: non malè sanè: clamabant enim ad ravim usque, & ut alibi Victor loquitur, usque ad vocis defectum. nam ubi semel mos hic theatrorum in cœtum illum gravissimorum patrum contra veterem disciplinam est admissus, nullus est modus servatus: sed quicquid in theatricis acclamationibus fieri solitum, idem & in istis. non temere autem quid quisque veller acclamabant: sed, ut in choris, erat aliquis cuius vox cæteris præiret: hic formulam acclamationis concipiebat: reliqua turba nihil nisi acceptas ab eo voces reddebat. Ars verò adhibita, & in concipiendis acclamationibus, quas ideo Plinius secundus cantica appellat:

& in acclamando: modulatione enim quadam utebantur canentibus non dissimiles. Atque ut in rusticis quibusdam cantilenis fieri videmus, ut idem reperatur sapius; sic qui acclamabant, non semel aut iterum, sed sapius eadem verba resonabant. Semper autem in Actis adnotatum, quoties quidque fuisset repetitum, quod ne historici quidam neglexerunt: nam leges sæpe in istis locis, dictum quingies, dictum decem, dictum vicies, & similia. Trebellius verò in Claudio etiam senagies atque octuagies idem acclamatum observat. Adeo illa temperantia mos acclamandi invaluerat: quem non dubitamus ægrè initio & paucis auctoribus, modicè ac verecundè à conscriptis patribus fuisse admissum: res enim erat, ut nobis quidem videtur, indecora prorsus, & à gravitate tam venerandi consensu alienissima. Sed ubi accessit usus & consuetudo, perquam sæpe πῶς ἢ ἡ πόλις ἡγελάει πύλαι; : facile vetustas ipsa omnem deformitatis hujus sententiam in hominum vel sapientissimorum animis extinxit. Igitur semel receptus mos auxit in dies: neque solum in senatu aut aliis civilibus cœtibus id servatum; sed & in omnibus Ecclesiasticis conventibus idem olim factitatum. Verus enim ecclesia & acclamandi morem usurpavit, & illas ipsas etiam formulas retinuit, quas habent auctores isti diversis locis. his populus in sacris conventibus utebatur; his & patres ipsi in synodis suis. Atque ut senatorum acclamationes in Acta publica relata, numero etiam adnotato, quoties quidque dictum fuisset: sic & vetus ecclesia cum in Acta synodica, (Προῦς ipsi & Περιεσφῶρα vocant.) tum in alia gesta ecclesiastica habitas acclamationes per notarios suos pari diligentia referebat. Proferam exempla aliquot, ut studiosi lectores cum iis conferant quæ passim in his viris leguntur. In Actis ordinationis E-radii, cum illum beatissimus Augu-
stinus

acclamationibus prosequutus est, *Antonine pie, dii te*
ser-

stinus jam senex apud clerum & populum successorem sibi dixit: post ista Augustini verba, Presbyterum Eradium mihi successorem volo, sequuntur ista: *A populo acclamatum est: Deo gratias, Christolaudes: dictum est vicies ter. Exaudi Christe, Augustino vita: dictum est sexies decies. Te patrem, te episcopum: dictum est octies. cumque reciteretur, Augustinus episcopus dixit: Non opus est, &c. mox. A notariis Ecclesiæ sicut cernitis, excipiuntur que dicimus; excipiuntur que dicitis: & meus sermo, & vestra acclamationes in terram non cadunt. Apertius ut dicam, ecclesiasticæ canonicæ gesta cōfiscimus. sic enim hoc esse quantum ad homines confirmatum volo. A populo acclamatum est trigiesies sexies, Deo gratias, Christo laudes: Exaudi Christe, Augustino vita: dictum est tredecies. & sub finem, Hic mihi responsione vestra opus est: tenem responsionem vestram: de hac assertionem aliquid acclamate. A populo acclamatum est: Fiat. fiat: dictum vicies quinquies. Dignum est, iustum est: dictum vicies octies. Fiat, fiat: dictum quaterdecies. Olim dignus, olim meritis: dictum vicies quinquies. Iudicio tuo gratias agimus: dictum tredecies. Exaudi Christe, Eradium conservæ. dictum octies decies. Planè hæc gemina sunt iis quæ in Claudium senatores dixerunt, cum illi imperium deferrent. *Auguste Claudi, dii te nobis præsent: dictum sexages. Claudi Auguste, principem te, aut qualis tu es, semper optavimus: dictum quadragies. Claudi Auguste, te Respublica requirebat: dictum quadragies: Claudi Auguste, tu frater, tu pater, &c. quæ lege apud Trebellium. Synodice acclamationes in Actis Concilliorum multæ: contentis verò, hisce libris simillimas paucas subjeci. In Actis Synodi Ephesinæ Oecumenicæ tertiæ, Celestino & Cyrillo duobus Christiana fidei columnibus, ita acclamatur venerabilissimè: *Αὐτῇ δὲ χάρις καὶ εὐλογία, νέῳ Παύλῳ Κελε-***

*στίνῳ, νέῳ Παύλῳ Κυρίλλῳ. Κελεστίνῳ τῷ ὁμοψύχῳ τῇ συνόδῳ. Κελεστίνῳ ὁ χαρίζετὶ πᾶσι ἡ συνὸς. Κελεστίνῳ τῷ φύλακι τῇ πίστεως, εἰς Κελεστίνῳ. εἰς Κυρίλλῳ. μία πίστις τῇ συνόδῳ. μία πίστις τῇ οἰκκλήρῳ. Non dissimiles istis, quas in alia synodo habitas refert Euagrius libro secundo, capite xvi. *Αὐτῇ Κελεστίνῳ τῷ ὁμοψύχῳ. ὁ ὁμοψύχῳ βασιλεὺς τῷ αὐτῷ ἐκδικῇ. Λέοντῳ πολλὰ τῇ ἐτῇ. Τῷ πατριάρχῳ πολλὰ τῇ ἐτῇ. ibidem non multo aliter in Dioscorum acclamatur, quàm apud Lampridium in mortuum Commodum. *Αὐτῇ βασιλεὺς Διοσκῶρ. Δίοςκορῳ ἡ Χερσὶς καλεῖται. τῷ τῷ βασιλεὺς. ἄρῳ ὁ βασιλεὺς τῇ συνόδῳ. ἄρῳ βασιλεὺς τῇ συνόδῳ. τῷ βασιλεὺς. ἄρῳ ὁ βασιλεὺς τῇ συνόδῳ, ἄρῳ αὐτῷ τῇ συνόδῳ. Earum verò acclamationum quibus excipere, atque adeò interpellare soliti episcopos concionantes, & in scriptis patrum, & eorundem vitis frequens mentio. Ac videtur admirandæ sanctitatis vir B. Augustinus, eum morem tulisse non invitatus, atque adeò non improbasse: quod ex libro quarto De doctrina Christiana, capite xxvi. aliisque locis licet intelligere. Non ita Joannes Chrysostomus: qui vir divinus, ut erat austeriore ingenio, morem tot seculorum improbavit damnavitque. Extant integræ illius homiliæ, quibus id unum agitur, ut plausus omnes & acclamationes de concionibus sacris tollantur. quod cum ille vir tantus neque auctoritate neque facundia sua potuerit obtinere; ipso tandem temporis tractu correctum esse, & è piorum synaxibus sublatum hodie videmus: magno argumento, non quicquid olim factum est, id semper esse melius.***

Antonine pie, dii te servant: Antonine clemens, dii te servant. Formule acclamandi alix erant solennes &

servent. Antonine clemens, dii te servent. Antonine clemens, dii te servent. Tu noluisti quod licebat, nos fecimus quod decebat. ¹Commodo imperium iustum rogamus, progeniem tuam roboram. ²Fac securi sint liberi tui, bonum imperium nulla vis ledit. Commodo Antonino tribunatiam potestatem rogamus: ³praesentiam tuam rogamus;

communes: aliae certis negotiis propriæ. Capitolinus in Maximo & Balbino: *Iude in senatum itum est: ubi post illa quæ communia solent esse: fista, dictum est. malim fusta. appellat communia fusta, voces usurpari solitas in omni acclamatione fusta. hæc ἐξουσίαι acclamationes nihil aliud nisi vora & laudationes erant. ferè autem à votis incipiebant, ut hic, & alibi sæpe in his historiis. Sic in illa elegantissima narratione quæ habetur in codice Theodosiano, lib. vii. titulo xx. præfectorum & tribunorum acclamationes ita incipiunt: *Auguste Constantine dii te nobis servent: vestra salus, nostra salus: verè dicimus, iurati dicimus.* Interdum & versibus acclamabant. talis illa est apud Tertullianum acclamatio,*

De nostris annis addat tibi Jupiter annos.

quod allusum est à B. Ambrosio: si tamen Ambrosii est oratio de obitu Valentiniani imperatoris: *Quod si me, inquit, ad illam revocatis dolorem, quod cito excessit è vita; nec ego abnuo immatura obiisse aetate, quem nostræ vitæ temporibus fulcire cuperemus, ut de nostris annis viveret, qui fungi non potuit suis.*

¹ *Commodo imperium iustum rogamus.*] Jacobus Lestius meus, C. i. tutum r. & firmant sequentia, *progeniem tuam roboram. Fac securi sint liberi tui.* Ego aliter accipiebam, & imperium iustum interpretabar plenum, ad differentiam ejus dignitatis quam obtinebant Cæsares. Commodum enim jam Cæsarem Augustum fieri postulat senatus, utque mortuo Vero in principatum imperii adsciscatur à

patre: quod & mox factum scimus. juvant illa statim, *Commodo Antonino tribunatiam potestatem rogamus.*

GRUTERUS.

² *Fac securi sint liberi nostri.*] Elegans isthæc emendatio debetur membranarum Palatinarum. habebamus antea oppido inficere, *liberum.* immo *nostri*; ut velit Senatus salute Commodi annexam item liberorum suorum incolumitatem.

CASAUBONUS

³ *Praesentiam tuam rogamus,* philosophia tua, p.] Distingue: *praesentiam tuam rogamus.* philosophia tua, potentia tua, d. pessime hæc membra conjunguntur: nam praesentiam Marc' optat sibi senatus. illo enim absente, postquam recitata est epistola ipsius ad senatum, acclamationes istæ sunt habitæ. Deinde sequitur *ὡς αὐτὸς ἀνὴρ θεῶν*: philosophia tua, potentia tua, doctrina tua, nobilitas tua, innocentia tua. ubi perperam scribuntur: nulli, nobilitatis tua. putarunt omnia hæc secundos esse casus, qui penderent à voce praesentiam. quod falsum est: nam rectè in omnibus libris tertio casu scriptum nobilitas tua deest in hac periodo verbum, bene precamur, vel tale quid. talia multa in his acclamationibus elegantissime dicta. simillimè apud Lampridium in Alexandro: *Alexander Auguste, dii te servent. verecundia tua, prudentia tua, innocentia tua, celsitudo tua.* & hic *verecundia tua dictum σωφροσύνη*, pro, verecundia tua omnia favita optamus ac precamur. aut verbo u-

no,

philosophia tua, patientia tua, doctrina tua, nobilitati tua, innocentia tua. ¹ Vincis inimicos, hostes exuperas: dii te tuentur. & reliqua. Vixerunt igitur posteri Avidii Cassii securi, & ad honores admissi sunt. Sed eos Commodus Antoninus post excessum divi patris sui, omnes vivos incendi jussit, quasi in factione deprehenso. Hæc sunt quæ de Cassio Avidio comperimus: cujus ipsius mores (ut supra diximus) varii semper fuerunt, sed ad censuram crudelitatemque propensiores: ² qui si obtinuisset imperium, fuisset non modò clemens, sed bonus, sed utilis & optimus imperator. ³ Nam extat epistola ejus ad generum suum jam imperatoris hujusmodi: *Misera resp. + quæ istos divitiarum cupidos & divites*

no, feliciter: ut in vita Commodi, fidei prætorianorum feliciter: pietati senatus feliciter. Verum paullo aliter accipe ista apud Victorem juniorem: *Acclamatum est: Pertinace imperante securi diximus, neminem timuimus: patri pio, patri sinatus, patri omnium bonorum, deest hic, honores petimus, vel censemus deferendos, aut nescio quid hujusmodi.*

¹ Vincis inimicos, hostes exuperas. In Alexandrum Severum dictum est: *Vicisti vitia, vicisti crimina, vicisti dedecora.*

² Qui si obtinuisset imperium, fuisset non modò clemens, sed bonus, sed utilis & optimus imperator. Fuisset, hoc est, dictus fuisset, non enim ex sententia sua loquitur Vulcatius, sed ex consuetudine hominum, qui in cæteris veritatem utrumque amplectentes, in principibus per adulationem illam ferè corrumpunt. *ὁ δὲ* 28, ut ait Græcus orator, *ἐπιμαρτυροῦν τοῖς κακοῖς ὁ πονηρὸς*. Non penitus dissimile est quod observat Dio libro xlv. Octavium qui penè adhuc puer ausus patris hereditatem cernere, Julii nomen assumere, & Reip. turbis se immiscere occiso Cæsare, pro temerario & audace tunc

habitu: sed cùm illi res successissent, fortitudinem illius omnes prædicasse. vide locum, sub initium ejus libri: etsi non planè eadem sententia.

³ Nam extat Epistola ei. Cave referas ad proxima verba: pertinent enim ad illa, sed ad censuram crudelitatemque propensiores. eos fuisse Cassii mores, probat allata epistola quæ planissimum id facit.

GRUTERVS.

⁴ Quæ istos divitiarum cupidos, & divites patitur: *misera*. Sic Fal. haud tamen spreverim aliorum codicum scripturam, patitur. *Miser Marcus t homo, &c.*

CASAUBONUS.

⁵ Cupidos & divites patitur *misera*. *Marcus h.* Regius & Puteani, c. & d. patitur. *Miser Marcus h.* in vulgata, *misera* in fine sententiæ *χερλιατικῶς* eleganter positum, ut apud Græcos *ἡ τελευτῶν*, *ἡ τελευτῶντος*. at initio periodi *misera Resp. ὁ πονηρικῶς* dictum, *ὁ πονηρὸς ἐστὶν ἡ πολιτεία*. Probo tamen scriptam lectionem, propter sequentia verba: quibus rationem reddit, cur Marcum dixerit miserum.

divites patitur misera. Marcus homo sanè optimus: quidum clemens dici cupit, eos patitur vivere quorum ipse non probat vitam. Ubi L. Cassius, cujus nos frustra tenet nomen? Ubi Marcus ille Cato Censorius? Ubi omnis disciplina majorum? quæ olim quidem intercidit, nunc verò nec queritur. ² Marcus Antoninus philosophatur, & querit de clementia, ³ & de animis, & de honesto & iusto, ⁴ nec sentit pro rep. Vides ⁵ multis opus esse gladiis, multis elogiis, ut in antiquum statum publica forma reddatur. ⁶ Ego verò istis præsidibus provinciarum: an ego proconsules, an ego præfides putem, qui ob hoc sibi à senatu & ab Antonino ⁷ provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant? Audisti præf. prætorii nostri philosophi, ante tri-

¹ Ubi Marcus ille Cato Censorius.] Abest à regio nomen Cato. Ego verò miror cur Censorium potius quàm Uticensem Catonem appeller in hac re Cassius.

⁴ Nec sentit pro Rep.] Nec sententias dicit in senatu satis fortes & viriles: sed nimierare clementiæ foveret malos, in perniciem Reip.

⁵ Multis opus esse gladiis, multis elogiis.] Respicit ad titulos puniendorum, quæ vocari elogia notum est.

⁶ Ego verò istis præsidibus provinciarum.] Malam crucem videlicet opto, aut tale quid.

SALMASIUS.

² Marcus Antoninus philosophatur & querit de clementia.] Cur de clementia potius quam de alia qualibet virtute? Nam de omnibus querere philosophantis est. sed cur de clementia querere? quid enim questionibus opus est ad clementiam? suspecta mihi fuit semper hoc loco clementia. nec fefellit me suspicio. nam Palatinus aliter heic legit: & querit de clementes. unde corrector principis editionis videtur fecisse: & querit de clementis. nam illa ita scriptum exhibet. neutrum recte. facile tamen est scriptam lectionem emendare le-

gendo: & querit de clementis, quod nemo ambigere possit, esse verum. Philosophi enim proprium de clementis querere.

³ Et de animis.] Ammianus Marcellinus de Juliano; cum Maximo & Prisco Philosophis super animarum immutabilitate disputans.

⁶ Ego verò istis præsidibus provinciarum, an ego proconsules, an ego præfides putem.] Videtur hæc oratio interrupta. quod an de industria sit factum à Cassio quasi malum minante illis provinciarum præsidibus, ut Nepotinus apud Poëtam,

Quos ego, sed motos præstat compari fluctus.

an vero aliquid desit, nescio. alii querant.

GRUTERVS.

⁷ Provincias datas credunt, ut luxurientur, ut divites fiant? Non quidem credunt ideo sibi creditas; sed interitum non aliter se gerunt, atque si eam ob causam accepissent. Plane, maximam partem hominum honoris petentium magis animo volvere commodum suum privatum, quam publicum, lepidà Diatriba ostendit ad Livium.

Est autem

duum quàm fieret, mendicum & pauperem, sed subito divitem factum. Unde quaso nisi de visceribus reip. provincialiumque fortunis? Sint sanè divites, sint locupletes; ¹ ararium publicum refercient. Tantum dii faveant bonis partibus. ² Reddant Cassiani reip. principatum. Hæc epistola ejus indicat quàm severus & quàm tristis futurus fuerit imperator.

SALMASIUS.

¹ Ararium publicum refercient.] Referient P.

² Reddant Cassiani reip. principatum.] Qui sunt isti qui dicuntur hæc Cassiani ab ipso Cassio? an homines suarum partium intelligit? cur non potius recta dicit se, id est Cassium reddendum reip. principatum? omnino legendum & distinguendum; Tantum dii faveant bonis partibus, reddam Cassiane reip. principatum. Cassiane, ad morem Cassiorum qui omnia olim fecerunt, ut reip. principatum redderent, & Julium Cæsarem dictatorem conspiratione inita occiderunt, ut scribit Volcatius initio hujus vitæ:

Hic ergo Cassius ex familia Cassiorum qui in C. Julium conspiraverunt, oderat tacite principatum. non mirum igitur si hæc gloriatur Cassius redditurum se Cassiane reip. principatum. hoc est, ut Cassii olim facere voluerunt.

CASaubonus.

² Reddant Cassiani Reip. principatum.] Malim, reddent, ut pendeat à superiore periodo. Reddere Reip. principatum, non aliud est, quàm, reddere Remp. quod exponebamus ad Suetonium libro secundo ex Dione, reddere Reip. arma, provincias, magistratum comitia, & ararium. Doctorum virorum interpretatio horum verborum argutior quàm vetior.

'ÆLII LAMPRIDII COMMODUS ANT.

AD

DIOCLETIANUM AUG.

DE COMMODI ANTONINI parentibus in
vita Marci Antonini satis est disputatum. Ipse
autem

CASaubonus.

¹ ÆLII LAMPRIDII.] Robertus à Porta, qui ante aliquot secula historiam rerum Commodi duobus capitibus est complexus, solitus initio cujusque capituli auctorem laudare quem excerpt:

non Ælium Lampridium hic, sed Julium Capitolinum bis nominat. Regius tamen & omnes scripti vitam hanc Ælio Lampridio adscribunt. Meminit hujus initio Probi Flavius Vopiscus. Ætas certa est: reliqua in obscuris latent.

Gg 4

I ÆLII